

AGDUPT

Addressing skills mismatching in the green sector through Digital Upskilling of veT

D2.2

Analiza e sektorit të gjelbër Tendencat dhe nevojat në ndryshim

Qendra për Inovacione Sociale – CSI QIPRO

Financuar nga Bashkimi Evropian. Pikëpamjet dhe opinionet e shprehura janë vetëm ato të autorit(ve) dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht ato të Bashkimit Evropian ose të Agjencisë Ekzekutive Evropiane të Arsimit dhe Kulturës (EACEA). Kësisoj, as Bashkimi Evropian dhe as EACEA nuk mund të mbajnë përgjegjësi për to.

Co-funded by
the European Union

Informacioni i dorëzueshëm

Marrëveshja e Grantit Nr.	
Akronimi i projektit	ADDUPT
Titulli i Projektit	Adresimi i mospërputhjes së aftësive në sektorin e gjelbër përmes Përmirësimit të aftësive Digjitalë të Arsimit & Formimit Profesional
Koha dhe kohëzgjatja e projektit	01/01/2023-31/12/2025 36 muaj
Numri i referencës së projektit	101092398
WP	WP2 - Përforcimi i lidhjes ndërmjet AFP-së dhe tregut të punës
Detyrë	T2.1
Produkti	D2.2 Analiza e sektorit të gjelbër: Tendencat dhe nevojat në ndryshim
Statusi	Final
Numri i versionit	1.0
Përgjegjëse e produktit	Qendra për Inovacione Sociale – CSI Qipro
Niveli i shpërndarjes	EU
Data e duhur	21.07.2023
Data e dorëzimit	15.09.2023

Koordinatori i projektit

Emri	
Organizata	CENTRO SUPERIOR DE FORMACION EUROPA-SUR SA - CESUR
E-mail	petrasulovska@petsulo.onmicrosoft.com
Adresa Postale	Rr. Tomás Heredia 1, Málaga, Spain

Version history/ Historia e versionit

Version	Data	Autor	Përshkrimi
1.0	21.07.2023	CSI	Draft i parë
2.0	09.08.2023	CSI	Versioni Final

Lista e autorëve

Name	Organisation
Afrodite Theochare	Qendra për Inovacione Sociale – CSI – Qipro
Anastasia Liopetriti	Qendra për Inovacione Sociale – CSI – Qipro

Tabela e përmbajtjes

KONTEKSTI.....	5
HYRJA.....	6
<u>1. GJETJET E HULUMTIMIT: PIKAT KRYESORE PËR SEKTORIN E GJELBËR, INSTITUTET PROFESIONALE, BURIMET DHE MJETET .....</u>	<u>7</u>
SEKTORI I GJELBËR.....	7
INSTITUTET PROFESIONALE	8
REZULTATET E KËRKIMIT - BURIMET DHE MJETET	8
KONKLUZIONE TË INTEGRUARA NGA HULUMTIMI: SEKTORI I GJELBËR, INSTITUTET PROFESIONALE, BURIMET DHE MJETET	10
<u>2. REZULTATET E HULUMTIMIT NË TERREN: REZULTATET E ANKETAVE ONLINE PËR PËRFAQËSUESIT E TREGUT TË PUNËS .....</u>	<u>11</u>
ORGANIZATAT E SHPËRNDARJES DHE REAGIMIT NË SHKALLË VENDI	11
ORGANIZATA TË PËRFAQËSUARA DHE SEKTORË TË BIZNESIT TË GJELBËR.....	12
ZONAT E RRRITJES SË SEKTORIT TË GJELBËR NË RAJONIN E BALLKANIT PERËNDIMOR.....	13
SFIDAT NË REKRUTIMIN E PUNËTORËVE TË KUALIFIKUAR PËR SEKTORIN E GJELBËR NË RAJONIN E BALLKANIT PERËNDIMOR	13
PRIORITIZIMI I SFIDAVE NË SEKTORIN E GJELBËR: PËRMIRËSIMI I FUSHAVE KYÇE PËR RRRITJE TË QËNDRUESHME	15
ADRESIMI I MUNGESËS SË AFTËSIVE NË SEKTORIN E GJELBËR TË BALLKANIT PERËNDIMOR: GJETJET KRYESORE.....	16
VLERËSIMI I RËNDËSISË SË AFTËSIVE NË SEKTORIN E GJELBËR.....	17
NIVELI I TRAJNIMEVE TË PUNONJËSVE TË VET: KUANTIFIKIMI I PJESËMARRJES	18
EFEKTIVITETI I INTITUCIONEVE VET NË PËRGATITJEN E STUDENTËVE PËR SEKTORIN E GJELBËR	19
MOSPËRPTHJET MIDIS SEKTORIT TË GJELBËR DHE INSTITUTEVE TË VET	20
QASJE BASHKËPUNUESE PËR ADRESIMIN E MOSPËRPTHJEVE TË AFTËSIVE NË SEKTORIN E GJELBËR	21
VËSHTRIME DHE PERSPEKTIVA MBI AFTËSITË DHE SFIDAT E SEKTORIT TË GJELBËR.....	22
VËSHTRIME NGA PËRFAQËSUES TË TREGUT TË PUNËS: KONKLUZIONE KYÇE	23
<u>3. REZULTATET E HULUMTIMIT NË TERREN: REZULTATET E ANKETËS ONLINE TË PËRFAQËSUESVE VET ...</u>	<u>25</u>

PËRMBLEDHJET E PËRGJIGJEVE TË ANKETËS NGA PËRFAQËSUESIT VET NË VENDET E BALLKANIT	
PERËNDIMOR.....	25
SEKTORËT E GJELBËR TË MBULUAR NGA PROGRAMET E TRAJNIMIT TË INSTITUCIONEVE VET	25
AFTËSITË DHE FUSHAT E NJOHURIVE TË OFRUARA PËR NXËNËSIT E FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL NË	
SEKTORIN E GJELBËR	26
VLERËSIMI I AFTËSIVE DHE NJOHURIVE TË OFRUARA PËR NXËNËSIT E FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL	
NË SEKTORIN E GJELBËR	28
GATISHMËRIA E TË DIPLOMUARVE PËR TREGUN E PUNËS NË SEKTORIN E GJELBËR	30
MOSPËRPUTHJET MIDIS ARSIMIT PROFESIONAL DHE SEKTORIT TË GJELBËR	31
PËRAFRIMI I KURRIKULËS AKTUALE TË FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL ME NEVOJAT E SEKTORIT TË	
GJELBËR.....	32
GATISHMËRIA E INSTITUTEVE TË FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL NË OFRIMIN E TRAJNIMEVE MBI	
TEKNOLOGJITË DHE PRAKTIKAT E GJELBRA.....	33
EFEKTIVITETI I METODAVE AKTUALE TË MËSIMDHËNIES NË PËRGATITJEN E STUDENTËVE PËR SEKTORIN E	
GJELBËR	35
RËNDËSIA E BASHKËPUNIMIT ME BIZNESET E SEKTORIT TË GJELBËR NË HARTIMIN E PROGRAMEVE TË	
TRAJNIMIT	36
SHPESHTËSIA E BASHKËPUNIMIT ME KOMPANITË E SEKTORIT TË GJELBËR NË HARTIMIN E KURRIKULAVE	
TË FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL	38
FREKUENCA E KËRKIMEVE MBI NEVOJAT DHE TENDECAT E SEKTORIT TË GJELBËR PËR TË PËRDITËSUAR	
KURRIKULAT E FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL	39
MATJA E SUKSESIT TË PROGRAMIT TË FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL NË PUNËSUESHMËRINË E	
SEKTORIT TË GJELBËR	40
NDËRGJEGJËSIMI PËR MUNDËSITË E PUNËSIMIT NË SEKTORIN E GJELBËR NGA INSTITUTET E FORMIMIT	
PROFESIONAL	41
FLEKSIBILITETI I INSTITUTEVE TË FORMIMIT ARSIMOR PROFESIONAL NË PËRSHTATJE ME NEVOJAT NË	
NDRYSHIM TË SEKTORIT TË GJELBËR	43
PRAKTIKA DHE MUNDËSITË E MËSIMIT TË BAZUAR NË PUNË NË INSTITUTET E FORMIMIT ARSIMOR	
PROFESIONAL PËR SEKTORIN E GJELBËR.....	44
NEVOJAT PËR AFTËSI DHE SFIDAT NË SEKTORIN E GJELBËR TË BALLKANIT PERËNDIMOR- SEKTORI I	
REAGIMEVE TË HAPURA	46
PËRMBLEDHJE E GJETJEVE KRYESORE: HULUMTIM NË TERREN MBI PËRFAQËSUESIT E FORMIMIT ARSIMOR	
PROFESIONAL NË SEKTORIN E GJELBËR TË BALLKANIT PËRËNDIMOR.....	47
<u>DREJT NJË TË ARDHME TË QËNDRUESHME: PËRFUNDIME PËR SEKTORIN E GJELBËR NË BALLKANIN</u>	
<u>PERËNDIMOR.....</u>	<u>49</u>

Konteksti

Përmbledhje e Projektit: Axhenda e zgjerimit të BE-së për rajonin e Ballkanit Perëndimor (BP) identifikon fusha të ndryshme që kërkojnë vëmendje, në një kohë kur situata e tregut të punës është shqetësuese. Ndërsa rimëkëmbja ekonomike e rajonit tregon progres premtues, një sfidë kritike vazhdon në formën e mospërputhjes së konsiderueshme midis aftësive dhe kompetencave të ofruara dhe kërkesave të bizneseve. Për të adresuar këtë çështje, projekti ADDUPT u iniciua me një fokus të veçantë në forcimin e lidhjes ndërmjet ofrimit të Arsimit dhe Trajnimit Profesional (AFP) në Ballkanin Perëndimor dhe sektorit të gjelbër në zhvillimin e tregjeve të tyre të punës.

Projekti ADDUPT ka përcaktuar disa objektiva që synojnë forcimin e sistemit të AFP-së në rajon dhe nxitjen e një marrëdhënieje të frytshme me sektorin dinamik të gjelbër. Së pari, ai kërkon të zhvillojë një mekanizëm për diagnostikimin e nevojave të biznesit në sektorin e gjelbër, duke siguruar kështu një përafrim në kohë dhe gjithëpërfshirës ndërmjet ofrimit të AFP-së dhe kërkesave në zhvillim të industrive të ndërgjegjshme për mjedisin. Projekti synon gjithashtu të ofrojë një analizë të thellë të sektorit të gjelbër në vendet pjesëmarrëse, përkatësisht Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi.

Projekti thekson gjithashtu mbështetjen për trajnerët dhe stafin e AFP-së në Ballkanin Perëndimor, duke synuar krijimin e lidhjeve fleksibël dhe ndërvepruese ndërmjet AFP-së dhe tregut të punës. Duke ndërtuar kapacitetin e institucioneve të WB-VET për të përfshirë nevojat e tregut të gjelbër të punës në dispozitat e tyre të trajnimit, projekti synon të rrisë potencialin e punësimit të nxënësve të WB-VET dhe t'i pajisë ata me aftësitë e nevojshme për të lulëzuar në sektorin e gjelbër në zhvillim.

Për të arritur këto synime, projekti ADDUPT ka prioritet zhvillimin e vazhdueshëm profesional të mësuesve dhe trajnerëve të AFP-së në Ballkanin Perëndimor. Ky theks mbi trajnimin dhe ngritjen e aftësive synon të forcojë cilësinë e sektorit të AFP-së, duke siguruar që ai të mbetet i adaptueshëm dhe i përgjegjshëm ndaj kërkesave gjithnjë në ndryshim të tregut të punës. Ndërsa adreson nevojat e sektorit të gjelbër në zhvillim, projekti synon gjithashtu të nxisë një marrëdhënie simbiotike midis institucioneve të AFP-së dhe bizneseve, duke përafruar ofrimin e AFP-së me nevojat specifike të sektorit të gjelbër.

Në përgjithësi, projekti ADDUPT përfaqëson një përpjekje të përbashkët për të përmirësuar cilësinë e arsimit dhe trajnimit të AFP-së në Ballkanin Perëndimor, duke adresuar njëkohësisht nevojat specifike të sektorit të gjelbër në zhvillim. Duke kapërcyer hendekun e aftësive dhe duke lehtësuar bashkëpunimin produktiv midis AFP-së dhe tregut të punës, ky projekt përpiqet të kontribuojë në rritjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të rajonit të Ballkanit Perëndimor.

Hyrje

Ky raport i përpiluar shërben si një analizë gjithëpërfshirëse në kuadër të projektit ADDUPT, i cili synon të adresojë sfidat me të cilat përballet sektori i AFP-së në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi. Këto vende ndajnë probleme të përbashkëta të mospërputhjes së aftësive midis ofertave të AFP-së dhe nevojave në zhvillim të punëdhënësve. Qëllimi kryesor i këtij raporti është të hedhë dritë mbi tendencat aktuale dhe nevojat në ndryshim të tregut të punës në sektorin e gjelbër në këto vende partnere të Ballkanit Perëndimor. Nëpërmjet kësaj analize, projekti synon të krijojë një mekanizëm operacional që diagnostikon në mënyrë efektive nevojat e biznesit në sektorin e gjelbër. Qëllimi është të lehtësohen rregullimet në kohë, të synuara dhe gjithëpërfshirëse në ofrimin e AFP-së për të kapërcyer hendekun e aftësive midis sistemit të AFP-së dhe tregut të punës në sektorin e gjelbër.

Metodologjia e miratuar për përpilimin e këtij raporti përfshin dy pjesë të veçanta për të adresuar në mënyrë efektive nevojat e identifikuara:

Hulumtimi kërkimor: Vendet partnere të Ballkanit Perëndimor (BP), përkatësisht Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi, kryen një hulumtim të plotë kërkimor. Kjo fazë përfshinte identifikimin e plotë të nevojave brenda sektorit të gjelbër, duke shërbyer si bazë për zhvillimin e mjeteve. Këto mjete do të përdoren nga organizatat e AFP-së për të përditësuar kurrikulat e tyre në përputhje me nevojat e identifikuara të tregut të punës në sektorin e gjelbër.

Hulumtimi desk: Pjesa e dytë përfshin kërkime në terren të kryera gjithashtu nga vendet partnere të BB-së përmes pyetjeve të anketës. Rezultatet e kësaj faze kontribuan në raportin e përpiluar dhe shfaqën gjetjet e nxjerra si nga hulumtimi në zyrë ashtu edhe në terren në raportet kombëtare të të gjitha vendeve të BP. Të dhënat me rëndësi të madhe për analizën përfshinin përparimet teknologjike në sektorin e gjelbër, përdorimin e Financave të Gjelbra, politikat dhe rregulloret që rregullojnë Sektorin e Gjelbër, identifikimin e profesioneve kryesore dhe roleve të punës, aftësitë e kërkuara të punonjësve në Sektorin e Gjelbër, statusin aktual të AFP-së, institucionet dhe niveli i trajnimit që ofrojnë, fushat që kanë nevojë për përmirësim në institucionet e AFP-së, roli dhe ndikimi i teknologjive në zhvillim në Sektorin e Gjelbër, dhe shtrirja e partneriteteve ndërmjet institucioneve të AFP-së dhe punëdhënësve. Për më tepër, raporti shqyrtoi metodat e mësimdhënies dhe mjetet teknologjike të përdorura në institucionet e AFP-së.

Grupet e synuara: Raporti i përpiluar ishte menduar për grupe të ndryshme të synuara të përfshira në sektorin e AFP-së dhe tregun e punës në Sektorin e Gjelbër. Këto grupe përfshinin organizata të AFP-së, trajnerë të AAP-së dhe staf tjetër, nxënës të AAP-së, përfaqësues të autoriteteve arsimore lokale, kombëtare dhe evropiane në fushën e AFP-së, punëdhënës në sektorin e gjelbër, dhoma dhe shoqata profesionale dhe rrjete arsimore dhe profesionale. Raporti shërben si një burim i vlefshëm për të informuar vendimmarrjen, për të nxitur ndryshimet e politikave dhe për të lehtësuar bashkëpunimin ndërmjet palëve të interesuara për të siguruar që dispozitat e AFP-së të përputhen në mënyrë efektive me kërkesat në zhvillim të tregut të punës në Sektorin e Gjelbër.

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Duke kombinuar gjetjet e hulumtimit desk dhe në terren, ky raport i përpiluar ofron një pamje holistike të gjendjes aktuale të sektorit të AFP-së, tregut të punës në Sektorin e Gjelbër, dhe fushave për përmirësim dhe përafrim. Kjo analizë gjithëpërfshirëse do të ndihmojë në formulimin e një mekanizmi operacional që do t'i hapë rrugën një fuqie punëtore të aftë dhe të adaptueshme, e aftë për të kontribuar ndjeshëm në rritjen dhe qëndrueshmërinë e Sektorit të Gjelbër në Ballkanin Perëndimor.

1. Gjetjet e Kërkimit Desk: Pikat kryesore për sektorin e gjelbër, institutet e AFP-së, burimet dhe mjetet

Hulumtimi desk u krye në tre vende të ndryshme: Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi. Zbulon gjetje të ndryshme në lidhje me sektorin e gjelbër, institutet e AFP-së, burimet dhe mjetet.

Sektori i Gjelbër

Në **Shqipëri**, gjatë tre dekadave të fundit është bërë progres i rëndësishëm ekonomik, duke kaluar nga një ekonomi me të ardhura të ulëta në një vend anëtar të BE-së me të ardhura mesatare. Megjithatë, importet e energjisë, veçanërisht të lëndëve djegëse fosile, pengojnë rritjen ekonomike, kontribuojnë në një deficit tregtar dhe e bëjnë vendin të prekshëm ndaj goditjeve të ofertës. Ndërsa hidrocentralet përfaqësojnë një pjesë të konsiderueshme të prodhimit të energjisë elektrike, varësia nga reshjet vjetore çon në luhatje në prodhimin vendas të energjisë. Për të adresuar këto sfida, Shqipëria duhet të rrisë sigurinë energjetike, qëndrueshmërinë dhe furnizimin me kosto konkurruese duke rritur pjesën e energjisë së rinovueshme në përzierjen e energjisë dhe duke diversifikuar sektorin e energjisë elektrike. Përdorimi i energjisë diellore ofron mundësi të konsiderueshme në vend.

Në **Bosnjë dhe Hercegovinë**, ekonomia është zgjeruar, por shkalla e krijimit të vendeve të punës mbetet e ulët, duke rezultuar në një treg pune sfidues. Megjithëse qeveria nuk ka zhvilluar ende legjislacion në lidhje me sektorin e gjelbër, dëshmitë tregojnë progres në fusha të ndryshme, si energjia, ndërtimi, bujqësia, transporti, prodhimi dhe turizmi. Rëndësia e parimeve të ekonomisë rrethore është e njohur dhe ka nevojë për ekspertë dhe këshilltarë në këtë fushë. Potenciali për vende të reja pune të gjelbra ekziston në sektorët e qëndrueshëm të bujqësisë, prodhimit dhe lëvizshmërisë. Ndërsa politikat dhe iniciativat e qeverisë pritet të krijojnë mundësi të reja pune dhe të kontribuojnë në një ekonomi më të qëndrueshme, mund të krijohet nevoja për rikualifikim dhe aftësim të fuqisë punëtore për të përmbushur kërkesat e vendeve të reja të punëve të gjelbra.

Në **Mal të Zi**, Strategjia Kombëtare për Zhvillim të Qëndrueshëm deri në vitin 2030 thekson futjen e një ekonomie të gjelbër dhe përkrahur fushat prioritare, duke përfshirë zbutjen e ndryshimeve klimatike, efikasitetin e burimeve, menaxhimin e mbetjeve, ekonominë rrethore, prodhimin dhe konsumin e qëndrueshëm dhe rritjen e konkurrencës. Rritja e punësimit pritet të mbështetet në ekonominë e gjelbër, me fokus të veçantë në energjinë e rinovueshme, efikasitetin e energjisë, riciklimin, transportin publik, bujqësinë dhe turizmin. Sektori i shërbimeve punëson shumicën e fuqisë punëtore, duke theksuar rëndësinë e gjelbërimit të aktiviteteve të shërbimit, veçanërisht në tregtinë me shumicë dhe pakicë dhe riparimin. Ministria e Investimeve Kapitale ka realizuar projekte për përmirësimin e efikasitetit energjetik në sektorin publik, duke ndarë fonde të konsiderueshme për këto iniciativa.

Institutet e AFP-së

Në **Shqipëri**, janë bërë përpjekje për të përmirësuar sistemin e AFP-së duke angazhuar sektorin privat, duke modernizuar arsimin dhe duke përfshirë aftësitë e gjelbra në kurrikulën kombëtare. Marrëveshjet ndërmjet ofruesve publikë të AFP-së dhe kompanive të sektorit privat kanë lehtësuar mundësitë e mësimin të bazuar në punë për studentët. Planet janë duke u zhvilluar për të forcuar përfshirjen e përfaqësuesve të sektorit privat në bordet drejtuese, për të zyrtarizuar bashkëpunimin me bizneset dhe për të krijuar një grup bashkëpunimi midis ofruesve të AFP-së dhe bizneseve kampione. Treguesit e cilësisë janë propozuar për të vlerësuar efektivitetin e sistemit shqiptar të AFP-së, duke përfshirë rëndësinë e tregut të punës dhe bashkëpunimin me sektorin privat. Ekziston një kërkesë për aftësi teknologjike, veçanërisht të lidhura me energjinë diellore, dhe një mundësi e instaluesve të kualifikuar diellorë PV dhe auditorëve të energjisë.

Në **Bosnje dhe Hercegovinë**, institucionet e AFP-së përballen me sfida të tilla si kurrikulat e vjetruara, burimet e kufizuara, bashkëpunimi i pamjaftueshëm me partnerët e industrisë dhe trajnimi i pamjaftueshëm për mësuesit. Për të rritur kapacitetin, institucionet e AFP-së duhet të përditësojnë kurrikulat, të investojnë në pajisje dhe materiale, të rrisin bashkëpunimin me partnerët e industrisë dhe të ofrojnë trajnime për mësuesit mbi teknologjitë dhe praktikën e gjelbra. Përshtatja e kurrikulave për të përmbushur nevojat e sektorit të gjelbër kërkon bashkëpunim të ngushtë me punëdhënësit, duke përfshirë konsultimin për të identifikuar aftësitë e kërkuara, partneritetet për mësimin e bazuar në punë dhe praktikën. Mësimi i bazuar në punë, veçanërisht arsimiti i dyfishtë, është zbatuar si projekt pilot në disa institucione të AFP-së. Megjithatë, nevojiten përpjekje të mëtejshme për të forcuar bashkëpunimin ndërmjet institucioneve të AFP-së dhe punëdhënësve, përmirësimin e kurrikulave dhe përafrimin e programeve të trajnimit me nevojat e punëdhënësve.

Në **Mal të Zi**, politika arsimore zhvillohet në nivel qendror, me Ministrinë e Arsimit përgjegjëse për politikën e përgjithshme. Janë zbatuar reforma për të harmonizuar sistemin arsimor me tendencat moderne dhe standardet e cilësisë. Disa fakultete ofrojnë programe diplomash në lidhje me punët e gjelbra, të tilla si mbrojtja e mjedisit, efikasiteti i energjisë, zhvillimi i qëndrueshëm dhe biomasa si burim energjie. Synimet për arsimin e AFP-së në Mal të Zi përfshijnë forcimin e sigurimit të cilësisë me fokus në mësimin e bazuar në punë, rritjen e fleksibilitetit në sistemin e kualifikimeve dhe promovimin e dixhitalizimit.

Rezultatet e hulumtimit të burimeve dhe mjeteve

Në **Shqipëri**, studimi sugjeron se vendi ka një potencial të madh për zhvillimin e energjisë elektrike diellore fotovoltaike dhe të erës në tokë për shkak të rrezatimit të bollshëm diellor dhe shpejtësive të qëndrueshme të erës. Qeveria ka zbatuar skema mbështetëse të bazuara në treg për burimet e rinovueshme, megjithëse ka nevojë për të përcaktuar kuotat dhe oraret afatgjata të ankandeve. Për më tepër, teknologjitë në zhvillim si panelet diellore lundruese ofrojnë mundësi fitimprurëse investimi, kontroll dhe siguri të përmirësuar. Digjitalizimi është identifikuar si një faktor kyç që mundëson prodhimin, transmetimin dhe shpërndarjen më të zgjuar dhe më efikas të energjisë. Duke njohur rëndësinë e energjisë së rinovueshme për sigurinë energjetike, zhvillimin ekonomik, qëndrueshmërinë dhe mbrojtjen e mjedisit, qeveria shqiptare synon të promovojë përdorimin e saj dhe të shfrytëzojë përfitimet socio-ekonomike që lidhen me të. Për të maksimizuar këto mundësi, vendimmarrësit duhet të fokusohen në zhvillimin e një fuqie punëtore lokale të pajisur me aftësitë e nevojshme për projektet e energjisë së rinovueshme. Kjo kërkon trajnim adekuat, vazhdimësi me trendet e teknologjisë dhe përmirësimin e mbledhjes së të dhënave të energjisë, analizës dhe ndarjes së njohurive ndërmjet institucioneve. Sektori i energjisë së rinovueshme kërkon aftësi të ndryshme, duke përfshirë ekspertizën ligjore dhe rregullatore, specialistë të procesit të miratimit, operatorë të rrjeteve të transmetimit, ekspertë të financimit të projekteve të energjisë dhe njohuri për energjinë e gjelbër. Për më tepër, aftësitë në lidhje me instalimin e pajisjeve të energjisë së rinovueshme, të tilla si PV diellore dhe auditimi i energjisë, duhet të përmirësohen për të tërhequr më shumë investime në burimet e rinovueshme.

Në **Bosnjë dhe Hercegovinë**, hulumtimi nxjerr në pah sfidat me të cilat përballen institucionet e AFP-së, duke përfshirë kurrikulat e vjetruara, burimet e kufizuara, bashkëpunimin e pamjaftueshëm me partnerët e industrisë dhe trajnimin e pamjaftueshëm për mësuesit. Megjithatë, teknologjitë në zhvillim pritet të kenë një ndikim të rëndësishëm në sektorin e gjelbër në vend. Për të adresuar këto sfida dhe për të kapur mundësitë, institucionet e AFP-së duhet të përditësojnë kurrikulat e tyre, të investojnë në pajisje dhe materiale, të rrisin bashkëpunimin me partnerët e industrisë dhe të ofrojnë trajnime për mësuesit për të siguruar njohuritë e tyre për teknologjitë dhe praktikën e gjelbra. Bashkëpunimi i ngushtë me punëdhënësit është i nevojshëm për të përshtatur kurrikulat dhe programet e trajnimit për të përmbushur aftësitë dhe kompetencat specifike të kërkuara nga punëdhënësit në sektorin e gjelbër. Mësimi i bazuar në punë, duke përfshirë arsimin e dyfishtë, njihet si një qasje e vlefshme dhe po bëhen përpjekje për të zbatuar programe të tilla. Ekziston nevoja për

përfshirje më të madhe të punëdhënësve në zhvillimin e kurrikulave dhe më shumë fleksibilitet në organizimin e mësimin të bazuar në punë. Për më tepër, ndërgjegjësimi digjital dhe aftësitë e TI-së janë identifikuar si thelbësore për mbështetjen e rritjes së konkurrencës në tregun e punës.

Në **Mal të Zi**, hulumtimi thekson prioritetin strategjik të arsimit cilësor dhe gjithëpërfshirës që mundëson mësimin gjatë gjithë jetës dhe mbështet ndërtimin e një shoqërie të bazuar në dije. Janë ndërmarrë reforma për përmirësimin e arsimit në të gjitha nivelet, përfshirë arsimin e mesëm dhe atë profesional. Qëllimet përfshijnë rritjen e cilësisë dhe efikasitetit të arsimit të mesëm të përgjithshëm, bërjen e arsimit profesional të përshtatshëm për tregun e punës dhe ofrimin e mundësive për të rriturit që të fitojnë njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për punësim dhe mësim gjatë gjithë jetës. Aktivitetet e planifikuara fokusohen në fusha të tilla si: përmirësimi i ligjeve dhe dokumenteve strategjike, vlerësimi i programeve arsimore, mbështetja e zhvillimit të mësuesve, forcimi i partneriteteve ndërmjet shkollave dhe punëdhënësve dhe promovimi i të mësuarit gjatë gjithë jetës nëpërmjet programeve të trajnimit dhe njohja e të mësuarit joformal dhe joformal. Hulumtimi nënvizon rëndësinë e pajisjes së shkollave me burime, promovimin e shërbimeve të orientimit në karrierë dhe mbështetjen e lëvizshmërisë së studentëve dhe mësuesve për të përmirësuar rezultatet arsimore.

Përfundime të integruara nga Hulumtimi Desk: Sektori i Gjelbër, Institutet e AFP-së, Burimet dhe Mjetet

Gjetjet e hulumtimit desk nga të tre seksionet - Sektori i Gjelbër, Institutet e AFP-së dhe Burimet dhe Mjetet - ofrojnë njohuri të vlefshme për sfidat dhe mundësitë për zhvillim të qëndrueshëm në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi.

Shqipëria ka bërë progres të rëndësishëm ekonomik dhe synon të rrisë peshën e energjisë së rinovueshme në përzierjen e saj të energjisë. Sektori energjetik i vendit dominohet nga lëndët djegëse fosile, por gjithashtu ka një nga përqindjet më të larta të energjisë së rinovueshme në Evropën Juglindore, nga hidrocentralet. Megjithatë, importet e energjisë dhe mbështetja në reshjet vjetore paraqesin sfida për sigurinë dhe qëndrueshmërinë e energjisë. Qeveria shqiptare njeh rëndësinë e promovimit të energjisë së rinovueshme dhe efikasitetit të energjisë për zhvillimin ekonomik, sigurinë energjetike dhe mbrojtjen e mjedisit. Për të arritur këto synime, duhet të bëhen përpjekje për të zhvilluar një sistem të besueshëm dhe cilësor të arsimit dhe trajnimit profesional (AFP) që ofron aftësitë e nevojshme për sektorin e gjelbër. Angazhimi i sektorit privat, bashkëpunimi me institutet e AFP-së dhe futja e kurrikulave të trajnimit për energjinë e rinovueshme rekomandohen për të adresuar mospërputhjet e aftësive dhe për të nxitur rritjen e sektorit të energjisë së rinovueshme.

Bosnja dhe Hercegovina përballet me sfida në krijimin e vendeve të punës dhe në tregun e punës. Qeveria ende nuk ka zhvilluar legjislacion specifik për sektorin e gjelbër, por progresi është i dukshëm në sektorë të ndryshëm si energjia, ndërtimi, bujqësia, transporti, prodhimi dhe turizmi. Institucionet

e arsimit dhe formimit profesional (AFP) luajnë një rol vendimtar në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër, duke përditësuar kurrikulat, duke investuar në burime dhe pajisje, si dhe duke bashkëpunuar ngushtë me partnerët e industrisë. Aftësitë dhe kompetencat në teknologjitë e energjisë së rinovueshme, efikasitetin e energjisë, menaxhimin e mbetjeve, ekonominë rrethore dhe bujqësinë e qëndrueshme janë të kërkuara. Rritja e bashkëpunimit midis instituteve të AFP-së dhe punëdhënësve, zbatimi i programeve të të mësuarit të bazuar në punë dhe rritja e fleksibilitetit në zhvillimin e kurrikulës janë të nevojshme për të kapërcyer hendekun e aftësive dhe për të stimuluar rritjen e vendeve të gjelbra.

Mali i Zi njihet rëndësinë e arsimit për ndërtimin e një shoqërie të bazuar në dije dhe ka zbatuar reforma në të gjitha nivelet e arsimit. Vendi synon të përmirësojë cilësinë dhe efikasitetin e arsimit të mesëm dhe të arsimit profesional, duke i bërë ato të përshtatshme për tregun e punës dhe duke mundësuar të mësuarit gjatë gjithë jetës. Gjelbërimi i aktiviteteve të shërbimeve, veçanërisht në tregtinë me shumicë dhe pakicë, shihet se ka një ndikim të rëndësishëm. Megjithatë, ka kufizime në modernizimin e shkollave, mbështetjen për programet e zhvillimit profesional të mësuesve dhe përdorimin e mjeteve moderne të mësimdhënies. Bashkëpunimi i ngushtë ndërmjet institucioneve arsimore, sektorit privat dhe sektorit publik është i nevojshëm për të përditësuar kurrikulat, për të investuar në burime dhe për të përmirësuar cilësinë e arsimit. Zhvillimi i aftësive teknike në teknologjitë në zhvillim, analizat e të dhënave dhe teknologjitë e gjelbra si sistemet e energjisë së rinovueshme, menaxhimi i mbetjeve dhe bujqësia e qëndrueshme është thelbësore për të përfituar nga mundësitë në rritje në sektorin e gjelbër.

Si përfundim, gjetjet e hulumtimit theksojnë **nevojën për qasje gjithëpërfshirëse për të adresuar sfidat dhe për të nxitur mundësitë në sektorin e gjelbër, në institutet e AFP-së dhe në burimet dhe mjetet arsimore**. Angazhimi i sektorit privat, bashkëpunimi ndërmjet institucioneve të AFP-së dhe punëdhënësve, përditësimet e kurrikulës, investimet në burime dhe pajisje dhe zhvillimi i aftësive dhe kompetencave teknike janë faktorë kyç për zhvillimin e qëndrueshëm dhe kalimin në një ekonomi të gjelbër. Duke përafuar arsimin dhe trajnimin me nevojat e tregut të punës, këto vende mund të krijojnë mundësi për krijimin e vendeve të punës, rritje ekonomike dhe qëndrueshmëri mjedisore.

2. Rezultatet e hulumtimit në terren: Rezultatet e anketës në internet të përfaqësuesve të tregut të punës

Si pjesë e procesit të kërkimit, kërkimi në terren u ndërmor në formën e një sondazhi online që synonte përfaqësuesit e tregut të punës. Qëllimi i këtij hulumtimi ishte të mblidhte njohuri dhe perspektiva të vlefshme nga këta aktorë kryesorë, të cilët luajnë një rol jetik në formësimin dhe kuptimin e dinamikës së tregjeve të punës në vendet e tyre përkatëse. Sondazhi u krye në Shqipëri, Bosnje-Hercegovinë dhe Mal të Zi.

Organizatat e shpërndarjes dhe organizatat përfaqësuese

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Për sa i përket numrit të përgjigjeve të sondazhit, anketa e kryer në **Shqipëri** mori gjithsej **20** përgjigje nga përfaqësues të tregut të punës. Në mënyrë të ngjashme, anketa në **Bosnje dhe Hercegovinë** mori përgjigje nga **21** përfaqësues të tregut të punës, ndërsa anketa në **Mal të Zi** mori gjithsej **21** përgjigje nga përfaqësues të tregut të punës.

Për sa i përket organizatave që morën pjesë në anketën e kërkimit në terren, Shqipëria mori përgjigje nga kompani që operojnë në sektorin e gjelbër ose aktivitetet e të cilave përqendrohen në qëndrueshmërinë mjedisore. Në Bosnje dhe Hercegovinë, sondazhi pati pjesëmarrje nga një gamë e ndryshme organizatash, duke përfshirë organizata mbështetëse biznesi, kompani dhe konsulentë të përfshirë në menaxhimin e mbetjeve, përfaqësues nga industria përpunuese, kompani farmaceutike, prodhues të materialeve ndërtimore, entitete të lidhura me bujqësinë, kompani në industrinë elektrike dhe metalike, tregtarët e energjisë elektrike, shoqatat e shoqërisë civile dhe agjencitë e projekteve. Në Mal të Zi, organizatat që u përgjigjën kryesisht i përkisnin sektorit të gjelbër, duke përfshirë agjencitë për zonat e mbrojtura, kompanitë konsulente, institucionet qeveritare, organizatat joqeveritare (OJQ) dhe entitete të tjera përkatëse.

Pjesëmarrja e këtyre përfaqësuesve të tregut të punës dhe organizatave nga sektorë të ndryshëm ofron një perspektivë gjithëpërfshirëse mbi dinamikën dhe njohuritë e tregut të punës brenda secilit vend përkatës.

Organizatave të Përfaqësuara dhe Sektorët e Biznesit të Gjelbër

Si pjesë e anketës kërkimore në terren, përfaqësues të tregut të punës nga organizata dhe kompani të ndryshme në Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi dhanë njohuritë e tyre të vlefshme. Organizatat/kompanitë e përfaqësuara nga të anketuarit në **Shqipëri**: Institucione arsimore, Qendra për Ruajtjen dhe Mbrojtjen e Mjedisit Natyror, Shoqata Ekspertët e Rinj Mjedisor, Shoqata e Bujqësisë Organike, Klubi Ekologjik Elbasan, Green, Agro-Ferma Xheviti SH.P.K., Agjensia Kombetare e Mjedisit, Instituti i Menaxhimit të Mjedisit dhe Territorit (ETMI), Ndërmarrja Sociale Act - Fëmijët me Ndryshime, Trajnim Edukim Demokraci, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Impact Shpk, Qendra Eden, Instituti për Menaxhimin e Mjedisit dhe Territorit, Celim Shqiperi, Natyra Ime SH.P.K., Green Line, dhe KRM "Pastrimi" SH.A.

Në **Bosnje dhe Hercegovinë**, të anketuarit përfaqësonin organizata të tilla si Sektori i Arsimit të Dyfishtë, Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë së Rajonit të Banja Lukës, Ekopak Ltd, Bioplastic Toys BIH, ZEOS eko-sistem Ltd, Farmavita Ltd, CETEOR, OJQ, COLORIT Ltd, Grand Promet Ltd, Smart Village Knežica, DESKinžinjering Ltd, BNT TMIH, JP "DEP-OT" - Landfilli rajonal Banja Luka, Vodovod sc Banja Luka, Hifa-Oil Ltd Tešanj, Dhoma e Tregtisë dhe Industrisë së Republika Srpska, Lukavac Cement Ltd, Qendra për Mjedis, ETMAX Ltd, dhe JP "Elektroprivreda HZ HB" sc Mostar.

Në **Mal të Zi**, organizatat e përfaqësuara nga të anketuarit përfshijnë Mobes Monte, E3 Consulting, Nature Park Komovi, Mont Way, EVC Montenegro, Ministria e Brendshme, Shërbimet e Mbrojtjes dhe Shpëtimit - Kolashin, Qendra për mbrojtjen dhe kërkimin e shpendëve, RZUP AD, Mont Inspect, KimTec CG, Parqet Kombëtare të Malit të Zi, Smart system DOO, Qendra për ndryshimet klimatike,

UDG, MFI, Eco Energy Consulting, Tim Consulting Company dhe Administrata e Pyjeve. Pjesëmarrja e këtyre organizatave dhe kompanive shton diversitet dhe një gamë të gjerë këndvështrimesh në gjetjet e kërkimit në terren, duke pasuruar të kuptuarit e dinamikës së tregut të punës dhe marrëdhëniet e tyre me sektorin e gjelbër.

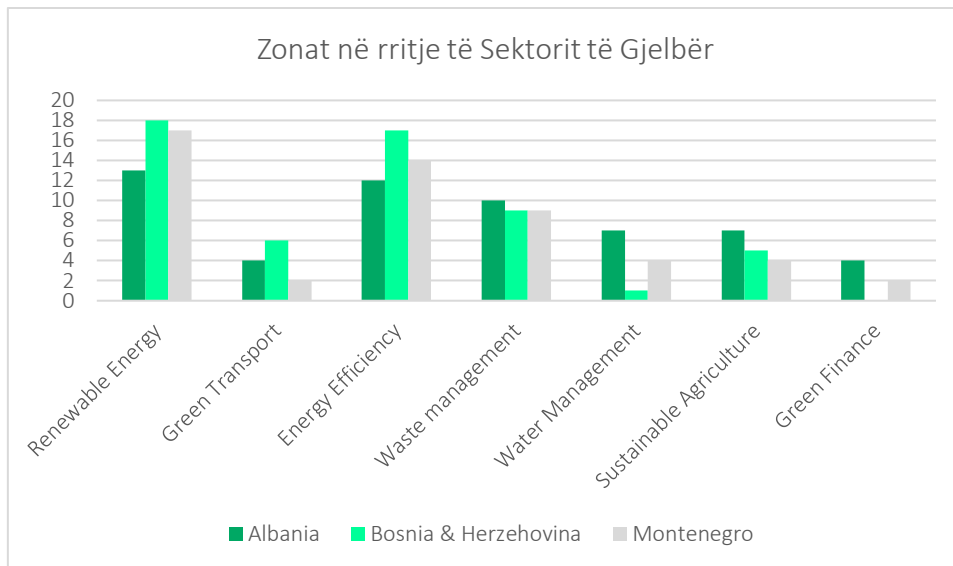
Bizneset e gjelbra të përfaqësuara nga të anketuarit operojnë në sektorë të ndryshëm. Në Shqipëri, këta sektorë përfshijnë menaxhimin e mbetjeve, transportin urban, prodhimin e sapunit artizanal natyral me vajra dhe bimë mjekësore, turizmin dhe mjedisin, panelet diellore, energjinë, mjedisin, ruajtjen e mjedisit, prodhimin dhe agropërpunimin, bujqësinë organike, bujqësinë politike dhe cilësia e ajrit dhe ndotja. Në Bosnje dhe Hercegovinë, bizneset e gjelbra angazhohen në sektorë të tillë si organizatat mbështetëse të biznesit, menaxhimi i mbetjeve, industria përpunuese, farmaceutika, materialet e ndërtimit, bujqësia, industria elektrike dhe metalike, tregtarët e energjisë elektrike, shoqatat e shoqërisë civile dhe agjencitë e projektit. Në Mal të Zi, bizneset e gjelbra operojnë në sektorë të tillë si zbatimi i standardeve ISO, shërbimet e konsulencës në fushën e energjisë dhe mjedisit, pasurive të paluajtshme, e-mobilitetit, ekologjisë, mbrojtjes së mjedisit dhe studimeve të biodiversitetit, planifikimi dhe projektimi i ndërtesave arkitekturore, ekonomia e gjelbër, projektimi, menaxhimi i qëndrueshëm i burimeve natyrore, mbrojtja dhe ruajtja e parkut natyror, inxhinieria, burimet e rinovueshme të energjisë, ofrimi i shërbimeve konsulente, turizmin glamping dhe menaxhimin e pyjeve. Këta sektorë të ndryshëm demonstrojnë një gamë të gjerë industrish që janë të angazhuar në mënyrë aktive në promovimin e praktikave miqësore me mjedisin dhe qëndrueshmërisë në vendet e tyre përkatëse.

Zonat në rritje të Sektorit të Gjelbër në Rajonin e Ballkanit Perëndimor

Përfaqësuesit e tregut të punës dhanë njohuri për fushat specifike të sektorit të gjelbër që aktualisht po përjetojnë rritjen dhe kërkesën më të madhe për punëtorë të kualifikuar në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Në Shqipëri, bazuar në rezultatet e sondazhit, fushat e energjisë së rinovueshme, efikasitetit të energjisë, menaxhimit të mbetjeve, bujqësisë së qëndrueshme dhe menaxhimit të ujit po përjetojnë rritjen dhe kërkesën më të madhe për punëtorë të kualifikuar. Financat e gjelbra dhe transporti i gjelbër tregojnë më pak kërkesa për punëtorë të kualifikuar në rajon.

Në Bosnje dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi, rezultatet e anketës përputhen me gjetjet e Shqipërisë. Fushat e energjisë së rinovueshme, efikasitetit të energjisë, menaxhimit të mbetjeve, transportit të gjelbër dhe bujqësisë së qëndrueshme po përjetojnë gjithashtu rritje të konsiderueshme dhe kërkesë për punëtorë të kualifikuar në këto vende. Menaxhimi i ujit tregon më pak kërkesë për punëtorë të kualifikuar.

Rezultatet e anketës nga të tre vendet tregojnë një prirje të qëndrueshme në rritjen dhe kërkesën për punëtorë të kualifikuar në sektorin e gjelbër në të gjithë rajonin e Ballkanit Perëndimor. Këto gjetje ofrojnë njohuri të vlefshme për politikëbërësit, edukatorët dhe individët që kërkojnë mundësi në sektorin e gjelbër, duke u mundësuar atyre të marrin vendime të informuara për rrugët e karrierës dhe investimet.

Sfidat në rekrutimin e punëtorëve të kualifikuar për sektorin e gjellbër në rajonin e Ballkanit Perëndimor

Bizneset në sektorin e gjellbër në rajonin e Ballkanit Perëndimor përballen me disa sfida të rëndësishme në gjetjen e punëtorëve të kualifikuar. Përgjigjet e anketës nga Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi hedhin dritë mbi këto sfida.

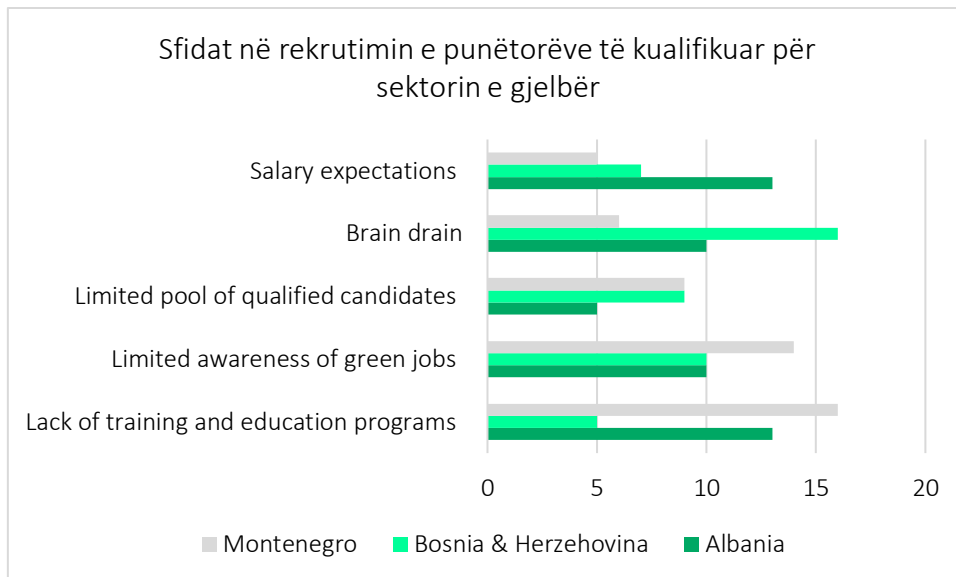
Në Shqipëri, sfidat kryesore të identifikuar nga të anketuarit përfshijnë pritjet e pagave dhe mungesën e programeve të trajnimit dhe edukimit, të cilat morën një numër të barabartë përgjigjesh. Migrimi dhe ndërgjegjësimi i kufizuar për punët e gjelbra u njohën gjithashtu si sfida të rëndësishme. Megjithatë, një grup i kufizuar kandidatësh të kualifikuar ishte sfida më pak e përzgjedhur nga të anketuarit.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, ikja e individëve të kualifikuar u identifikua si çështja kryesore që pengon zhvillimin e sektorit të gjellbër, e ndjekur nga ndërgjegjësimi i kufizuar për punët e gjelbra midis punëtorëve të mundshëm. Mungesa e arsimit dhe pritshmëritë për paga janë shënuar gjithashtu si sfida. Vlen të theksohet se të anketuarit në Bosnje dhe Hercegovinë shprehën besimin se kandidatët e kualifikuar nuk mungojnë aq shumë, por theksuan nevojën për të adresuar mungesën e interesit për ngritjen e aftësive personale.

Në Mal të Zi, sfidat kryesore të identifikuar ishin mungesa e programeve të trajnimit dhe edukimit dhe ndërgjegjësimi i kufizuar për punët e gjelbra. Një grup i kufizuar kandidatësh të kualifikuar u njoh gjithashtu si sfidë. Largimi i individëve të kualifikuar dhe pritshmëritë e pagave u pranuan si çështje, megjithëse në një masë më të vogël.

Këto gjetje nxjerrin në pah sfidat kritike me të cilat përballen bizneset në sektorin e gjellbër kur bëhet fjalë për gjetjen e punëtorëve të kualifikuar në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Adresimi i këtyre sfidave do të kërkojë përpjekje të fokusuar, duke përfshirë përmirësimin e programeve të trajnimit

dhe edukimit, rritjen e ndërgjegjësimit për mundësitë e gjelbra të punës, zbutjen e ikjes së individëve të kualifikuar dhe menaxhimin e pritshmërive të pagave. Për më tepër, promovimi i aftësive personale dhe nxitja e një mjedisi që inkurajon zhvillimin e një fuqie punëtore të kualifikuar do të jetë thelbësore për rritjen dhe suksesin e sektorit të gjelbër në rajon.

Prioritizimi i Sfidave në Sektorin e Gjelbër: Përmirësimi i fushave kyçe për rritje të qëndrueshme

Përmirësimi i sfidave të ndryshme në sektorin e gjelbër konsiderohet vendimtar për zhvillimin e një fuqie punëtore të fuqishme dhe të qëndrueshme në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Përgjigjet e anketës nga Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi hedhin dritë mbi rëndësinë e adresimit të këtyre sfidave.

Në Shqipëri, të anketuarit vlerësuuan rëndësinë e përmirësimit të sfidave si më poshtë, duke filluar nga më thelbësoret: mungesa e programeve të trajnimit dhe edukimit, ikja e individëve të kualifikuar, ndërgjegjësimi i kufizuar për punët e gjelbra, grupi i kufizuar i kandidatëve të kualifikuar dhe pritshmëritë e pagave. Kjo tregon se të gjitha këto sfida konsiderohen të rëndësishme dhe kërkojnë vëmendje për të rritur fuqinë punëtore dhe për të nxitur rritjen ekonomike.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, rezultatet e anketës treguan se të gjitha sfidat e identifikuara konsiderohen thelbësore për t'u adresuar. Fushat që u vlerësuan si më thelbësore për t'u përmirësuar ishin ikja e individëve të kualifikuar, grupi i kufizuar i kandidatëve të kualifikuar, mungesa e programeve të trajnimit dhe edukimit dhe pritjet e pagave. Kjo nënvizon njohjen e komunitetit të biznesit se nevojiten përpjekje për të trajtuar këto sfida dhe për të përmirësuar sektorin e gjelbër.

Në Mal të Zi, të anketuarit theksuan rëndësinë e vendeve të gjelbra të punës, programeve arsimore dhe trajnimeve për zhvillimin e një ekonomie të gjelbër dhe disponueshmërinë e kandidatëve të

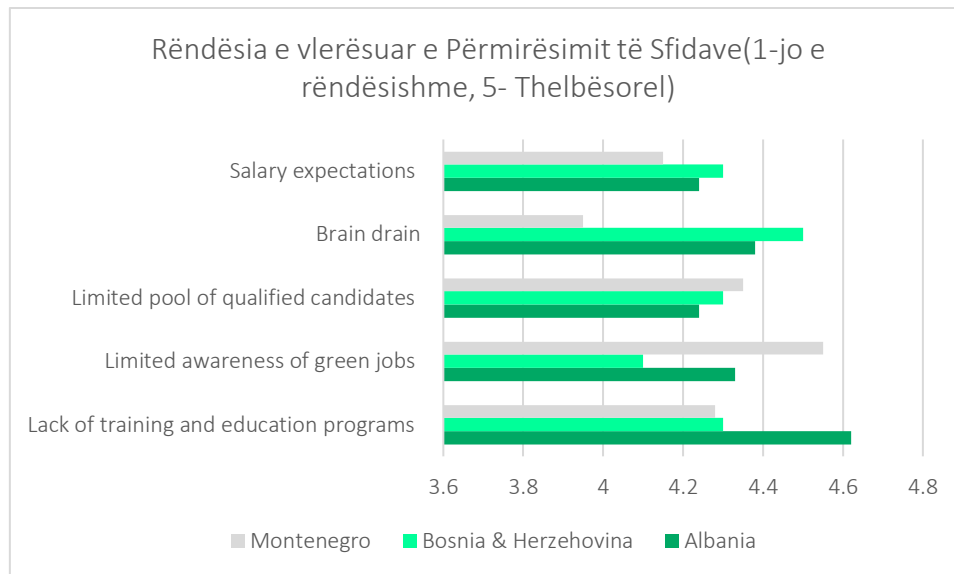
kualifikuar. Pritshmëritë e pagave dhe ikja e individëve të kualifikuar u evidentuan gjithashtu si të rëndësishme, megjithëse në një masë më të vogël. Kjo sugjeron që përpjekjet për të përmirësuar kushtet e pagave dhe për të parandaluar ikjen e individëve të kualifikuar nuk duhet të anashkalohen.

Në përgjithësi, përgjigjet e anketës tregojnë një konsensus midis të anketuarve në njohjen e rëndësisë së përmirësimit të të gjitha sfidave të identifikuara në sektorin e gjelbër. Duke adresuar këto sfida, duke përfshirë rritjen e programeve të trajnimit dhe edukimit, rritjen e ndërgjegjësimit për punët e gjelbra, zgjerimin e grupit të kandidatëve të kualifikuar, zbutjen e ikjes së individëve të kualifikuar dhe menaxhimin e pritjeve të pagave, rajoni mund të nxisë një fuqi punëtore dhe ekonomi të gjelbër më të fortë dhe më të qëndrueshme.

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Adresimi i mungesave të aftësive në sektorin e gjelbër të Ballkanit Perëndimor: Gjetjet kryesore

Në rajonin e Ballkanit Perëndimor, sektori i gjelbër përballlet me mungesa të konsiderueshme të aftësive në disa fusha kyçe. Bazuar në përgjigjet e anketës, konkluzionet e mëposhtme mund të nxirren në lidhje me mungesat më urgjente të aftësive:

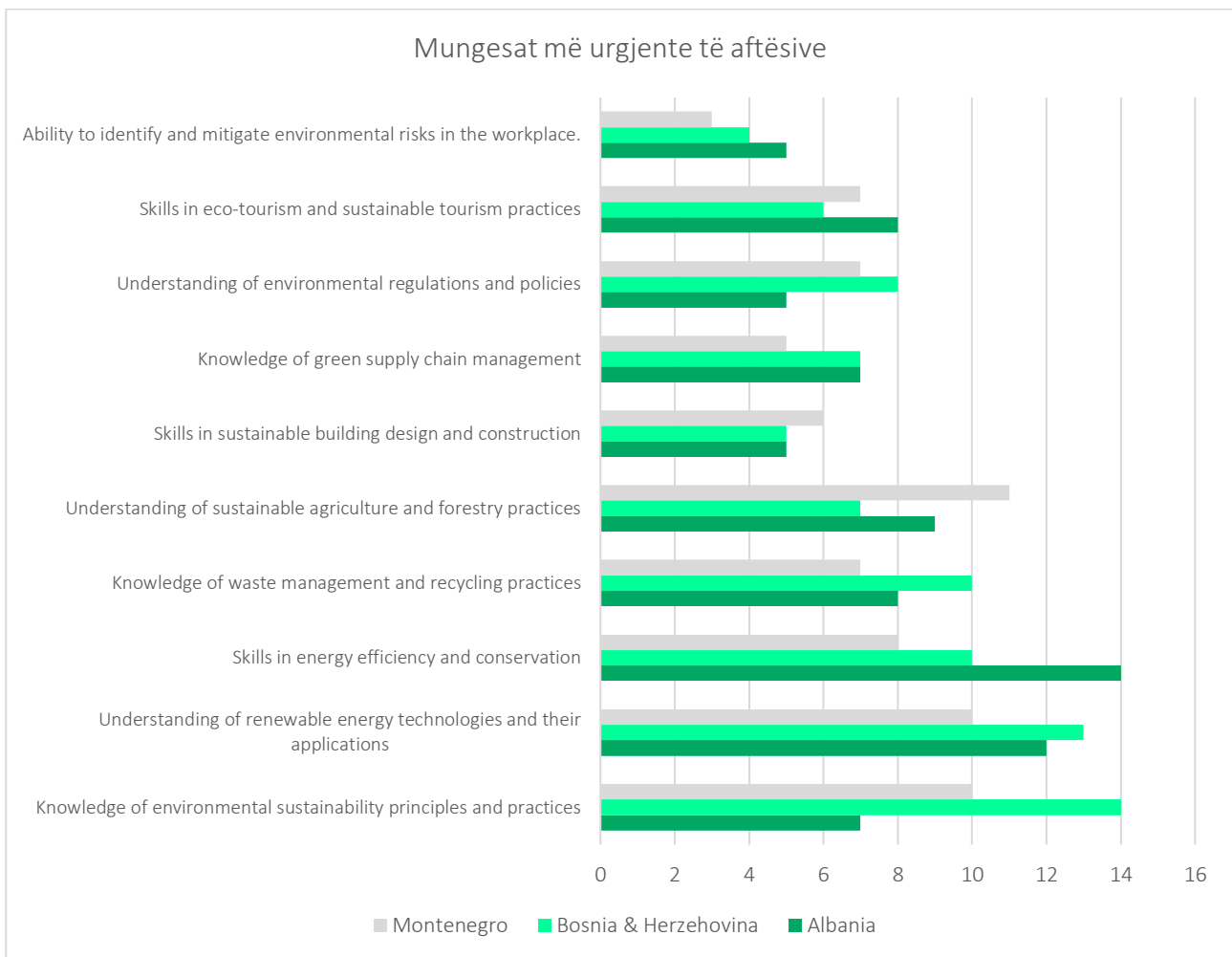
Mungesat më urgjente të aftësive në Shqipëri janë në eficientësi dhe ruajtjen e energjisë, të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, praktiket e qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë, menaxhimin e mbetjeve, praktiket e eko-turizmit dhe turizmit të qëndrueshëm dhe menaxhimin e zinxhirit të furnizimit të gjelbër. Megjithatë, aftësitë në projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave, si dhe aftësia për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës, janë relativisht më pak të kërkuara.

Aftësitë me prioritet më të lartë në Bosnje dhe Hercegovinë janë në parimet dhe praktiket e qëndrueshmërisë mjedisore, të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, efikasitetin dhe ruajtjen e energjisë, menaxhimin e mbetjeve dhe praktiket e riciklimit, rregulloret dhe politikat mjedisore, menaxhimin e zinxhirit të furnizimit të gjelbër, bujqësinë e qëndrueshme dhe praktiket e pylltarisë. Aftësitë në eko-turizëm dhe praktiket e turizmit të qëndrueshëm, projektimi dhe ndërtimi i qëndrueshëm i ndërtesave dhe aftësia për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës janë gjithashtu të kërkuara, por në një masë më të vogël.

Mungesat më urgjente të aftësive në Mal të Zi lidhen me praktiket e qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë, teknologjitë e energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, dhe parimet dhe praktiket e qëndrueshmërisë mjedisore. Efikasiteti dhe ruajtja e energjisë, praktiket e menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve, praktiket e ekoturizmit dhe turizmit të qëndrueshëm, rregulloret dhe politikat mjedisore dhe menaxhimi i zinxhirit të furnizimit të gjelbër janë gjithashtu fusha ku nevojiten aftësi. Aftësitë në

projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave, si dhe aftësia për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës janë me përparësi pak më të ulët.

Në përgjithësi, adresimi i mungesës së aftësive në efikasitetin e energjisë, teknologjitë e energjisë së rinovueshme, bujqësinë e qëndrueshme, menaxhimin e mbetjeve dhe praktikën e qëndrueshmërisë mjedisore do të jenë vendimtare për rritjen dhe zhvillimin e sektorit të gjelbër në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Duke u fokusuar në këto fusha dhe duke zbatuar programe të synuara trajnimi dhe edukimi, rajoni mund të rrisë aftësitë e fuqisë punëtore dhe të përmbushë kërkesat e një ekonomie të qëndrueshme dhe të gjelbër.

Vlerësimi i Rëndësisë së Aftësive në Sektorin e Gjelbër

Në sektorin e gjelbër të rajonit të Ballkanit Perëndimor, disa aftësi konsiderohen thelbësore për punonjësit, e disa të tjerë konsiderohen të rëndësishëm. Bazuar në përgjigjet e anketës, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme në lidhje me rëndësinë e secilës aftësi:

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Në Shqipëri, aftësitë thelbësore në sektorin e gjelbër përfshijnë njohuri për praktikat e menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve, parimet dhe praktikat e qëndrueshmërisë mjedisore, aftësitë në efikasitetin dhe ruajtjen e energjisë, të kuptuarit e praktikave të qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë, të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, aftësinë për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës dhe për të kuptuar rregulloret dhe politikat mjedisore. Nga ana tjetër, njohuritë për menaxhimin e zinxhirit të furnizimit të gjelbër, aftësitë në projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave dhe aftësitë në eko-turizëm dhe praktikat e turizmit të qëndrueshëm nuk konsiderohen thelbësore.

Aftësitë më të rëndësishme në sektorin e gjelbër në Bosnje dhe Hercegovinë janë njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore dhe menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve. Për më tepër, të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, të kuptuarit e rregulloreve dhe politikave mjedisore dhe njohuritë e menaxhimit të zinxhirit të furnizimit të gjelbër shihen si shumë të rëndësishme.

Aftësitë veçanërisht të rëndësishme për punonjësit në sektorin e gjelbër në Mal të Zi janë njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore, të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, të kuptuarit e praktikave të qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë dhe të kuptuarit e rregulloreve dhe politikave mjedisore. Njohuritë për menaxhimin e zinxhirit të furnizimit të gjelbër, aftësia për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës, aftësitë në efikasitetin dhe ruajtjen e energjisë, si dhe njohuritë për menaxhimin e mbetjeve dhe praktikat e riciklimit konsiderohen gjithashtu të rëndësishme.

Vlen të theksohet se asnjë aftësi nuk është shënuar si "jo e rëndësishme" ose "nuk ka fare rëndësi" nga asnjë i anketuar, duke treguar rëndësinë e përgjithshme të të gjitha aftësive të listuara në sektorin e gjelbër.

Nivelet e trajnimit të AFP-së të punonjësve: Kuantifikimi i pjesëmarrjes

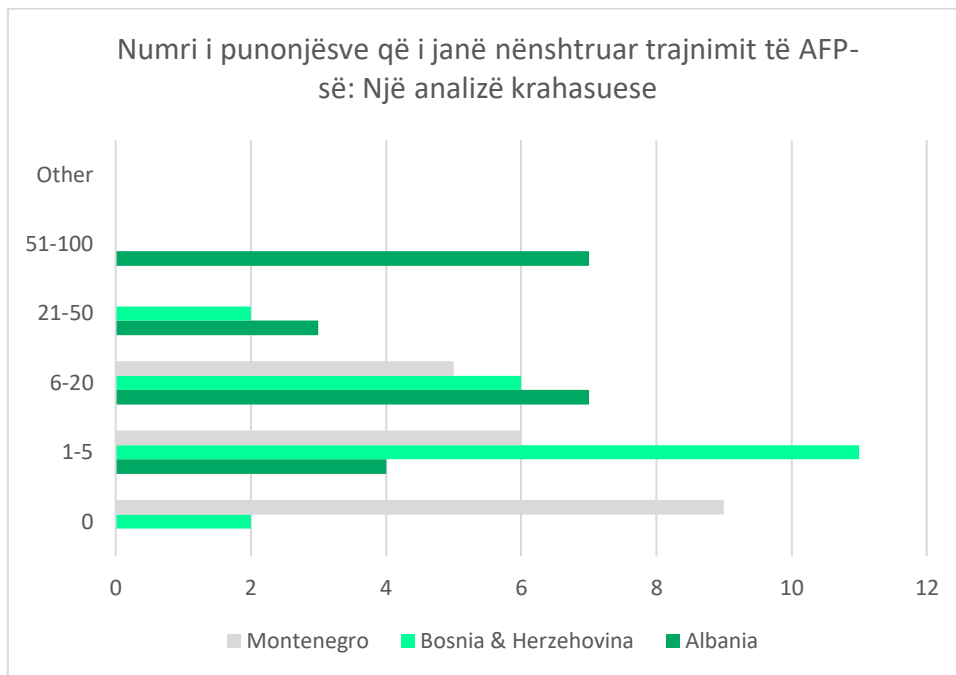
Bazuar në përgjigjet e sondazhit, numri i punonjësve që kanë marrë trajnime të AFP-së (Arsimi dhe Trajnimi Profesional) ndryshon ndërmjet organizatave në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Më poshtë lexoni gjetjet:

Shqipëri: Numri mesatar i punonjësve që kanë marrë trajnime për AFP-në është 32.8, me një diapazon nga 5.6 deri në numrin më të lartë.

Bosnje dhe Hercegovinë: Nga 21 organizata që morën pjesë në anketë, 2 organizata raportuan se nuk kishin asnjë punonjës me trajnime të AFP-së. Njëmbëdhjetë organizata kanë deri në 5 punëtorë të arsimuar ose të trajnuar profesionalisht. Gjashtë organizata punësojnë më shumë se 6 dhe më pak se 20 punonjës me trajnime për Veterinarinë, ndërsa 2 organizata kanë 21 dhe 50 individë të tillë.

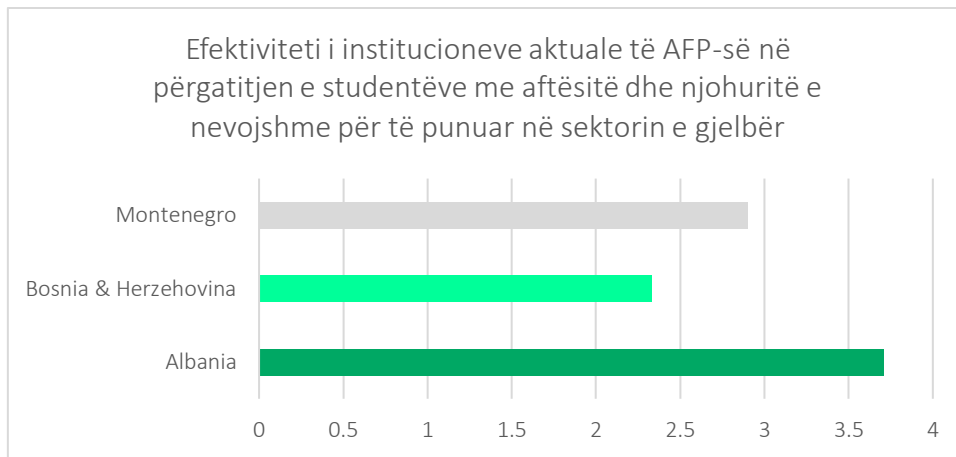
Mali i Zi: Në mesin e 20 organizatave që iu përgjigjën anketës, 9 organizata raportuan se nuk kishin asnjë punonjës me trajnime të AFP-së. Gjashtë organizata kanë deri në 5 punëtorë të arsimuar ose të trajnuar profesionalisht. Pesë organizata kanë ndërmjet 6 dhe 20 punonjës me trajnime të AFP-së.

Këto gjetje tregojnë se prevalenca e punonjësve të trajnuar në AAP ndryshon midis organizatave në rajonin e Ballkanit Perëndimor, me disa organizata që kanë një numër më të madh individësh të trajnuar, ndërsa të tjerat kanë më pak ose aspak.

Efektiviteti i institucioneve të AFP-së në Përgatitjen e Studentëve për Sektorin e Gjelbër

Bazuar në përgjigjet e anketës, efektiviteti i institucioneve aktuale të AFP-së në rajonin e Ballkanit Perëndimor në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër ndryshon. Në Shqipëri, institucionet e AFP-së morën një vlerësim mesatar prej 3.8 nga 5, që tregon se ato janë disi efektive në pajisjen e studentëve me aftësitë dhe njohuritë e nevojshme për sektorin e gjelbër. Megjithatë, ka vend për përmirësim. Në Bosnje dhe Hercegovinë, vlerësimi ishte nën mesataren, në 2.33, duke sugjeruar se institucionet aktuale të AFP-së nuk janë aq efektive në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër. Në mënyrë të ngjashme, në Mal të Zi, vlerësimi ishte nën mesataren, në 2.90, duke treguar se ka nevojë për përmirësim në efektivitetin e institucioneve të AFP-së. Këto vlerësime theksojnë rëndësinë e përmirësimit të programeve të AFP-së për t'u përshtatur më mirë me kërkesat e sektorit të gjelbër dhe për të kapërcyer hendekun e aftësive.

Mospërputhjet ndërmjet Sektorit të Gjelbër dhe Institutit të Arsimit të AFP-së

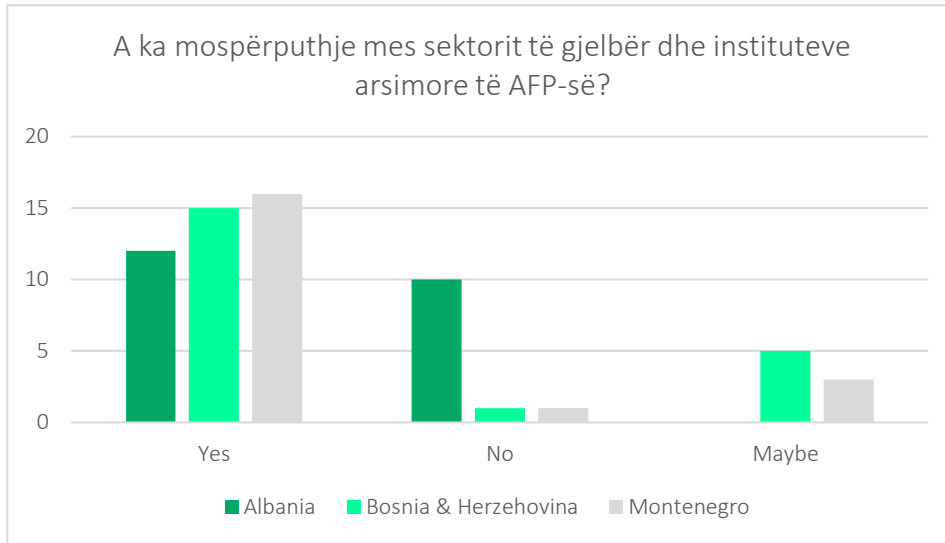
Bazuar në rezultatet e anketës, shumica e të anketuarve nga Shqipëria (47.8%) besojnë se ka mospërputhje midis sektorit të gjelbër dhe instituteve arsimore të AFP-së. Kjo tregon se mund të nevojiten përpjekje të mëtejshme për të përmirësuar cilësinë e arsimit të AFP-së në Shqipëri dhe për t'u përshtatur më mirë me nevojat dhe kërkesat e sektorit të gjelbër.

Në Bosnjë dhe Hercegovinë, shumica e të anketuarve besojnë gjithashtu se ka mospërputhje ndërmjet sektorit të gjelbër dhe instituteve të arsimit të AAP-së. Ata dhanë arsytetime të ndryshme, duke përfshirë nevojën për edukim shtesë për ekonominë e gjelbër, përditësimin e legjislacionit, kurrikulat e vjetruara, mungesën e fokusit praktik dhe nevojën për përafrim më të afërt me nevojat dhe kërkesat e sektorit të gjelbër. Këto shpjegime nxjerrin në pah mangësitë ekzistuese dhe nevojën për përmirësime në arsimin e AFP-së.

Në Mal të Zi, shumica e të anketuarve (16 nga 20) gjithashtu shprehën mendimin se ka mospërputhje ndërmjet sektorit të gjelbër dhe instituteve arsimore të AAP-së. Megjithatë, një i anketuar nuk u pajtua, dhe tre të anketuar ishin të pasigurt për ekzistencën e mospërputhjeve.

Në përgjithësi, rezultatet e anketës tregojnë se mospërputhjet midis sektorit të gjelbër dhe instituteve arsimore të AFP-së janë ekzistente në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Kjo nënvizon rëndësinë e adresimit të këtyre mospërputhjeve dhe përmirësimit të përafrimit ndërmjet arsimit të AFP-së dhe nevojave të sektorit të gjelbër për të siguruar zhvillimin e një fuqie punëtore të kualifikuar

që mund të kontribuojë në mënyrë efektive në sektor.

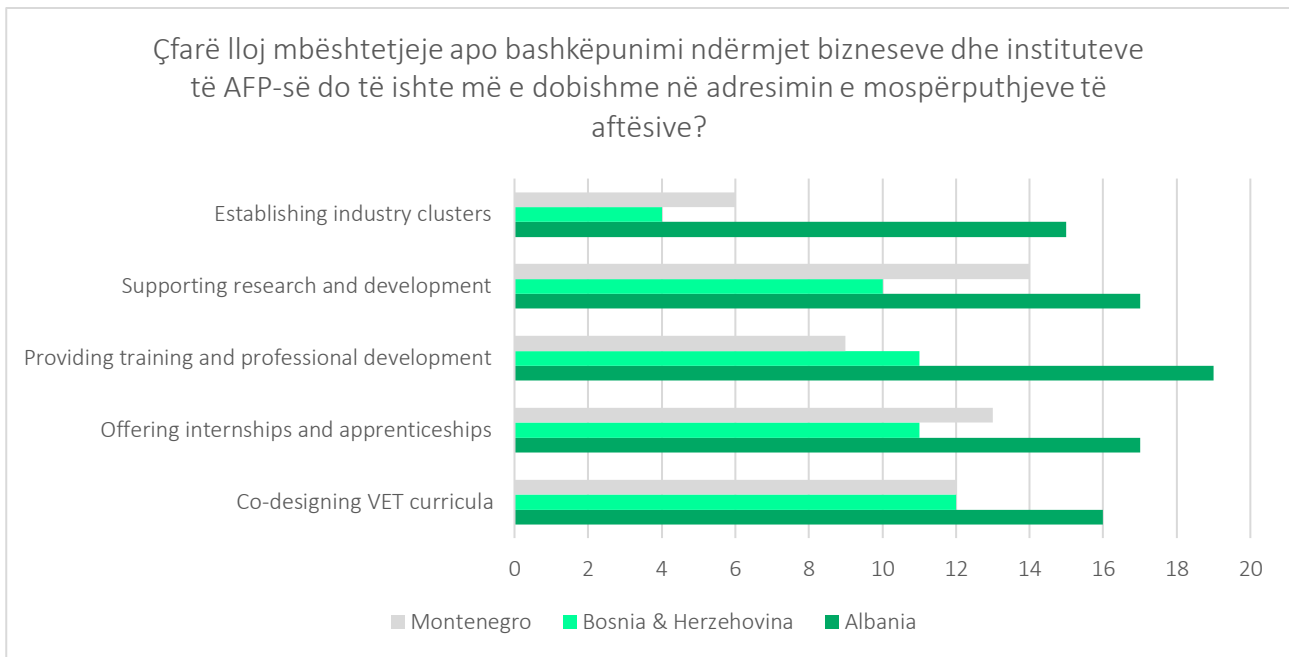

Qasje bashkëpunuese për adresimin e mospërputhjeve të aftësive në sektorin e gjelbër

Rezultatet e anketës sugjerojnë se në Shqipëri, ofrimi i trajnimit dhe zhvillimit profesional konsiderohet forma më e dobishme e mbështetjes ose bashkëpunimit midis bizneseve dhe instituteve të AFP-së për të adresuar mospërputhjet e aftësive në sektorin e gjelbër. Kjo është përzgjedhur nga numri më i madh i të anketuarve. Opsionet e tjera, si mbështetja e kërkimit dhe zhvillimit, ofrimi i praktikave, bashkë-dizajnimi i kurrikulave të AFP-së dhe krijimi i grupeve të industrisë, u vlerësuan gjithashtu, por në një masë më të vogël. Prandaj, mund të konkludohet se bizneset dhe institutet e AFP-së në Shqipëri duhet të fokusohen në ofrimin e mundësive të trajnimit dhe zhvillimit profesional për të rritur bashkëpunimin midis dy sektorëve.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, sipas të anketuarve në anketë, mbështetja ose bashkëpunimi më efektiv midis bizneseve dhe instituteve të AFP-së për të adresuar mospërputhjet e aftësive në sektorin e gjelbër do të ishte bashkëhartimi i kurrikulave të AFP-së dhe ofrimi i mundësive për trajnim dhe zhvillim profesional. Për këto dy opsione, u pajtuan 57% e të anketuarve. Për më tepër, ofrimi i praktikave dhe mbështetja e kërkimit dhe zhvillimit janë parë gjithashtu si masa të rëndësishme për përmirësimin e bashkëpunimit ndërmjet AFP-së dhe bizneseve, siç tregohet nga 52% e të anketuarve.

Bazuar në rezultatet e anketës në Mal të Zi, mbështetja më e dobishme për adresimin e mospërputhjeve të aftësive në sektorin e gjelbër do të ishte mbështetja e kërkimit dhe zhvillimit, ku bizneset bashkëpunojnë me institutet e AFP-së në projekte që adresojnë sfidat e industrisë dhe avancojnë teknologjitë e gjelbra. Katërmbëdhjetë të anketuar zgjodhën këtë opsion. Për më tepër, ofrimi i praktikave për të ofruar përvojë praktike për studentët e AFP-së dhe për t'i ndihmuar ata të zbatojnë mësimin e tyre në një mjedis të botës reale, u njoh si e vlefshme, me 13 të anketuar që zgjodhën këtë opsion. Këto përpjekje bashkëpunuese ndërmjet bizneseve dhe instituteve të AFP-së mund të kontribuojnë në tejkalimin e boshllëqeve të aftësive dhe në promovimin e rritjes së sektorit të gjelbër në Mal të Zi.

Vështrime dhe perspektiva mbi aftësitë dhe sfidat e sektorit të gjelbër

Sipas sondazhit, shumica e të anketuarve në Shqipëri pajtohen se ka nevoja të shumta për aftësi dhe sfida me të cilat përballlet sektori i gjelbër në vend. Ata shprehin rëndësinë e zhvillimit të strategjive për bashkëpunim mes institucioneve dhe aktorëve të rëndësishëm vendorë për të krijuar mundësi dhe lehtësira për ngritjen e kapaciteteve, si dhe ofrimin e ndihmës financiare për bizneset dhe zhvillimin e burimeve njerëzore të afta. Programet dhe kurset e trajnimit shihen gjithashtu si të nevojshme për të adresuar boshllëkun e aftësive në këtë sektor. Duke vendosur partneritete me institucionet dhe aktorët vendas, duke zbatuar programe për ngritjen e kapaciteteve dhe duke ofruar ndihmë financiare, sektori i gjelbër në Shqipëri, veçanërisht në fushën e agropërpunimit, mund të përmirësojë dhe të përmbushë kërkesat e tregut. Zhvillimi i burimeve njerëzore përmes trajnimeve dhe kurseve do të luajë një rol vendimtar në suksesin e sektorit.

Disa të anketuar në Bosnje dhe Hercegovinë ndanë mendimet e tyre mbi nevojat për aftësi dhe sfidat në sektorin e gjelbër në vend. Ata theksuan rëndësinë e rregulloreve që përcaktojnë kualifikimet dhe kompetencat e nevojshme për profesionistët që punojnë si inxhinierë të gjelbër dhe ambientalistë. Ata theksuan gjithashtu nevojën për rritje të investimeve dhe mbështetjes financiare në sektorin e gjelbër, si dhe harmonizimin e rregulloreve me standardet e BE-së. Adresimi i mungesës së ndërgjegjësimit të popullatës përmes veprimeve efektive të marketingut u përmend si një hap vendimtar. Ndryshimet nga poshtë-lart dhe nga lart-poshtë janë të nevojshme dhe po bëhen përpjekje nga shoqatat për të bashkëpunuar, për të rritur kapacitetet dhe për të organizuar aktivitete edukative dhe vizita studimore për të mbështetur zhvillimin e sektorit të gjelbër.

Në Mal të Zi, të anketuarit njohën disa nevoja dhe sfida për aftësi në sektorin e gjelbër. Këto sfida përfshijnë mungesën e arsimit, trajnimit dhe përvojës praktike midis fuqisë punëtore, si dhe nevojën për opsione më të mira financimi. U bënë sugjerime për të nxitur rrjetëzimin dhe

bashkëpunimin ndërmjet institucioneve shtetërore, organizatave ekonomike dhe OJQ-ve për të adresuar këto sfida dhe për të promovuar zhvillimin e sektorit të gjelbër në Mal të Zi.

Vështrime nga Përfaqësuesit e Tregut të Punës: Konkluzione kryesore

Në **Shqipëri**, sektori i gjelbër po përjeton rritje të konsiderueshme dhe kërkesë për punëtorë të kualifikuar, veçanërisht në Energjinë e Rinovueshme, Eficiencën e Energjisë, Menaxhimin e Mbetjeve, Bujqësinë e Qëndrueshme dhe Menaxhimin e Ujit. Megjithatë, bizneset përballen me sfida në gjetjen e punëtorëve të kualifikuar, ku pritshmëritë e pagave dhe mungesa e programeve të trajnimit dhe arsimit janë çështjet kryesore. Aktualisht, nuk ka programe specifike të trajnimit të gjelbër në shkollat teknike, universitare apo profesionale në Shqipëri, gjë që çon në mungesë të punëtorëve të kualifikuar në sektorin e energjisë. Për të adresuar këtë, roli i institucioneve të AFP-së është vendimtar në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër, por ka mospërputhje ndërmjet kërkesave të sektorit dhe arsimit të AFP-së. Zgjidhja e këtyre mospërputhjeve kërkon ofrimin e trajnimit dhe zhvillimit profesional, mbështetjen e kërkimit dhe zhvillimit, ofrimin e praktikave, bashkëprojektimin e kurrikulave të AFP-së dhe krijimin e grupimeve të industrisë.

Në **Bosnje dhe Hercegovinë**, sektori i gjelbër po përjeton rritje dhe kërkesë për energjinë e rinovueshme, efikasitetin e energjisë dhe menaxhimin e mbetjeve. Megjithatë, sektori përballlet me sfida që lidhen me ikjen e trurit dhe ndërgjegjësimin e kufizuar për punët e gjelbra, duke penguar zhvillimin e tij. Institucionet e arsimit profesional në vend fokusohen në menaxhimin e mbetjeve dhe eficiencën e energjisë, por u mungon trajnimi praktik në teknologji dhe arritje profesionale. Roli i institucioneve të AFP-së ka nevojë për përmirësim për t'i përgatitur më mirë studentët për sektorin e gjelbër dhe kjo mund të arrihet përmes bashkë-projektimit të kurrikulave të AFP-së, ofrimin të mundësive të trajnimit dhe zhvillimit profesional, praktikeve, si dhe mbështetjes së kërkimit dhe zhvillimit. Për më tepër, institucionet e arsimit të lartë duhet të adoptojnë një qasje gjithëpërfshirëse për të adresuar të menduarit ekologjik dhe "të gjelbër" në programet e tyre dhe të ofrojnë trajnime shtesë profesionale. Investimet dhe mbështetja financiare, harmonizimi rregullator me BE-në dhe veprimet ndërgjegjësuëse janë gjithashtu thelbësore për promovimin e praktikave të gjelbra në vend.

Në Mal të Zi, zonat e sektorit të gjelbër që përjetojnë më shumë rritje janë Energjia e Rinovueshme, Menaxhimi i Mbetjeve dhe Efikasiteti i Energjisë. Megjithatë, ekziston një ndërgjegjësim i pamjaftueshëm për punët e gjelbra, duke çuar në një numër të kufizuar kandidatësh të kualifikuar. Boshllëqet më të zakonshme të aftësive në sektorin e gjelbër lidhen me të kuptuarit e bujqësisë së qëndrueshme, praktikave të pylltarisë, teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe parimeve të qëndrueshmërisë mjedisore. Programet e arsimit dhe trajnimit profesional janë jetike për t'u kujdesur për vendet e gjelbra në rritje të shpejtë në Mal të Zi. Është shqetësues fakti se 9 nga 20 të anketuar kanë raportuar se punonjësit e tyre nuk kanë kryer arsimim dhe trajnim profesional. Përmirësimet në punën e sektorit të gjelbër kërkojnë trajnim dhe praktikë për stafin, financim dhe rrjetëzimin të organizatave shtetërore, ekonomike dhe OJQ-ve.

Të tre vendet në Ballkanin Perëndimor po dëshmojnë rritje në sektorin e gjelbër, me Energjinë e Rinovueshme, Eficiencën e Energjisë dhe Menaxhimin e Mbetjeve që janë fushat më të rëndësishme. Megjithatë, çdo vend përballlet me sfida unike, të tilla si pritshmëritë e pagave dhe mungesa e

programeve të trajnimit në Shqipëri, ikja e trurit dhe ndërgjegjësimi i kufizuar për punët e gjelbra në Bosnje dhe Hercegovinë dhe ndërgjegjësimi dhe edukimi i pamjaftueshëm profesional në Mal të Zi. Për të adresuar këto sfida dhe për të kapërcyer hendekun e aftësive, të gjitha vendet duhet të përmirësojnë institucionet e arsimit dhe trajnimit profesional, të bashkëhartojnë kurrikulat me nevojat e sektorit të gjelbër dhe të ofrojnë mundësi zhvillimi profesional dhe praktika për studentët dhe të diplomuarit. Për më tepër, investimet, mbështetja financiare dhe harmonizimi rregullator me BE-në janë thelbësore për promovimin e praktikave të gjelbra dhe sigurimin e rritjes së qëndrueshme në rajon.

3. Rezultatet e hulumtimit në terren: Rezultatet e anketës në internet të përfaqësuesve të AFP-së

Përmbledhje e përgjigjeve të anketës nga përfaqësuesit e AFP-së në vendet e Ballkanit Perëndimor

Sondazhi i kërkimit në terren u plotësua nga përfaqësues të AFP-së në Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi, të cilët përfaqësojnë një sërë organizatash.

Në Shqipëri, anketa u plotësua nga 27 përfaqësues të AFP-së, duke përfshirë ata nga Shkollat Profesionale Shtetërore, Organizatat Jofitimprurëse të Gjelbra dhe Institucionet Shtetërore me në fokus AFP. Nga anketat e përfunduara, 13 të anketuar përfaqësonin shkollat profesionale, 4 përfaqësonin institucionet shtetërore dhe 10 përfaqësonin organizata jofitimprurëse të gjelbra.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, anketa u plotësua nga 20 përfaqësues të AFP-së, duke përfshirë ata nga shkollat e mesme, fakultetet, institutet dhe Ministria. Nga anketat e përfunduara, 10 të anketuar përfaqësonin shkollat e mesme, 7 përfaqësonin fakultetet, 2 përfaqësonin institutet dhe 1 përfaqësonte ministrinë.

Në Mal të Zi, anketa u plotësua nga 21 përfaqësues të AFP-së, duke përfshirë ata nga fakultetet, shkollat e mesme dhe një kompani konsulence. Institucionet e përfaqësuara të AFP-së në Mal të Zi përfshinin shkolla të mesme, universitete dhe një kompani konsulence.

Në përgjithësi, anketa u plotësua nga një sërë përfaqësuesish të AFP-së, duke përfshirë institucionet arsimore si shkollat dhe fakultetet, si dhe organizata të fokusuar në AFP dhe iniciativa të gjelbra. Ky përfaqësim i larmishëm ofron njohuri të vlefshme në perspektivat dhe përvojat e palëve të interesuara të AFP-së në sektorin e gjelbër në të gjithë rajonin e Ballkanit Perëndimor.

Sektorët e Gjelbër të Mbuluar nga Programet e Trajnimit të Institucioneve të AFP-së

Bazuar në përgjigjet e anketës nga institucionet e AFP-së në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi, u konstatua se institucionet e AFP-së në këto vende ofrojnë trajnime për sektorë të ndryshëm të gjelbër.

Co-funded by
the European Union

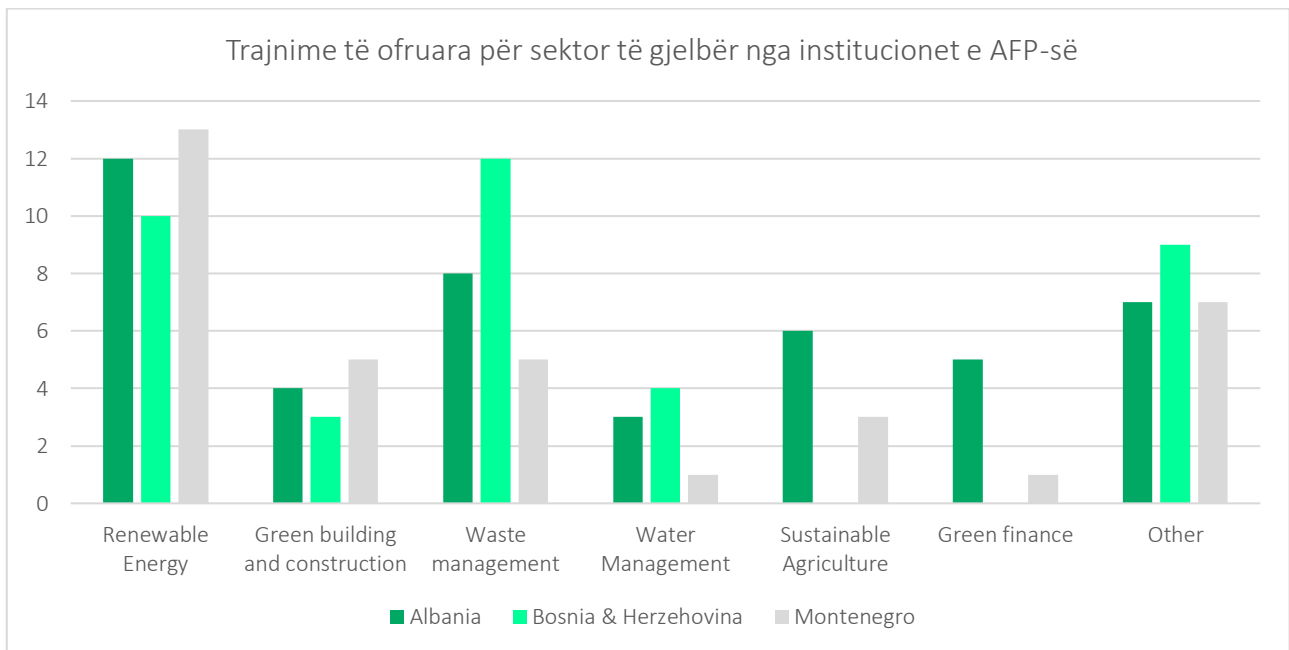
Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Në Shqipëri, sondazhi konstatoi se 12 përfaqësues të AFP-së ofrojnë trajnime për sektorët e gjelbër, me fokus kryesor energjinë e rinovueshme. Për më tepër, 8 përfaqësues të AFP ofrojnë trajnime në menaxhimin e mbetjeve, 7 përfaqësues ofrojnë trajnime në fusha të tjera të gjelbra, 6 përfaqësues fokusohen në bujqësi të qëndrueshme, 5 përfaqësues ofrojnë trajnime në financat e gjelbra, 4 përfaqësues janë të specializuar në fushën e ndërtimit dhe ndërtimin e gjelbër dhe 3 përfaqësues ofrojnë trajnime në menaxhimin e ujit.

Në mënyrë të ngjashme, në Bosnje dhe Hercegovinë, rezultatet e anketës treguan se 12 përfaqësues të AFP-së ofrojnë trajnime për sektorët e gjelbër, kryesisht në menaxhimin e mbetjeve. Për më tepër, 10 përfaqësues ofrojnë trajnime për energjinë e rinovueshme, ndërsa 9 përfaqësues ofrojnë trajnime në fusha të tjera të gjelbra. Megjithatë, asnjë nga përfaqësuesit nuk fokusohet në bujqësi të qëndrueshme apo financa të gjelbra. Për më tepër, 3 përfaqësues janë të specializuar në fushën e ndërtimit dhe ndërtimin e gjelbër dhe 4 përfaqësues ofrojnë trajnime në menaxhimin e ujit.

Në Mal të Zi, sondazhi konstatoi se 13 përfaqësues të AFP-së ofrojnë arsim për sektorin e gjelbër, me fokus kryesor në energjinë e rinovueshme. Për më tepër, 5 përfaqësues ofrojnë trajnime për ndërtimin dhe ndërtimin e gjelbër, si dhe menaxhimin e mbetjeve. Tre përfaqësues janë të specializuar në bujqësinë e qëndrueshme, ndërsa një përfaqësues fokusohet në menaxhimin e ujit dhe një tjetër në financat e gjelbra. Duhet theksuar se disa të anketuar nuk kanë specifikuar sektorët për të cilët ofrojnë trajnime.

Bazuar në rezultatet e hulumtimit, fushat më të shpeshta të trajnimit në institucionet e AFP-së janë energjia e rinovueshme, ndërtimi dhe ndërtimi i gjelbër dhe menaxhimi i mbetjeve. Nga ana tjetër, trajnimet në menaxhimin e ujit, bujqësinë e qëndrueshme dhe financat e gjelbra ofrohen më rrallë nga këto institucione të AFP-së.

Fushat e aftësive dhe njohurive që u ofrohen nxënësve të AFP-së në Sektorin e Gjelbër

Nga analizimi i përgjigjeve të anketës evidentohet se institucionet e AFP-së në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi kanë prioritet fusha të ndryshme të aftësive dhe njohurive për nxënësit e AFP-së në sektorin e gjelbër.

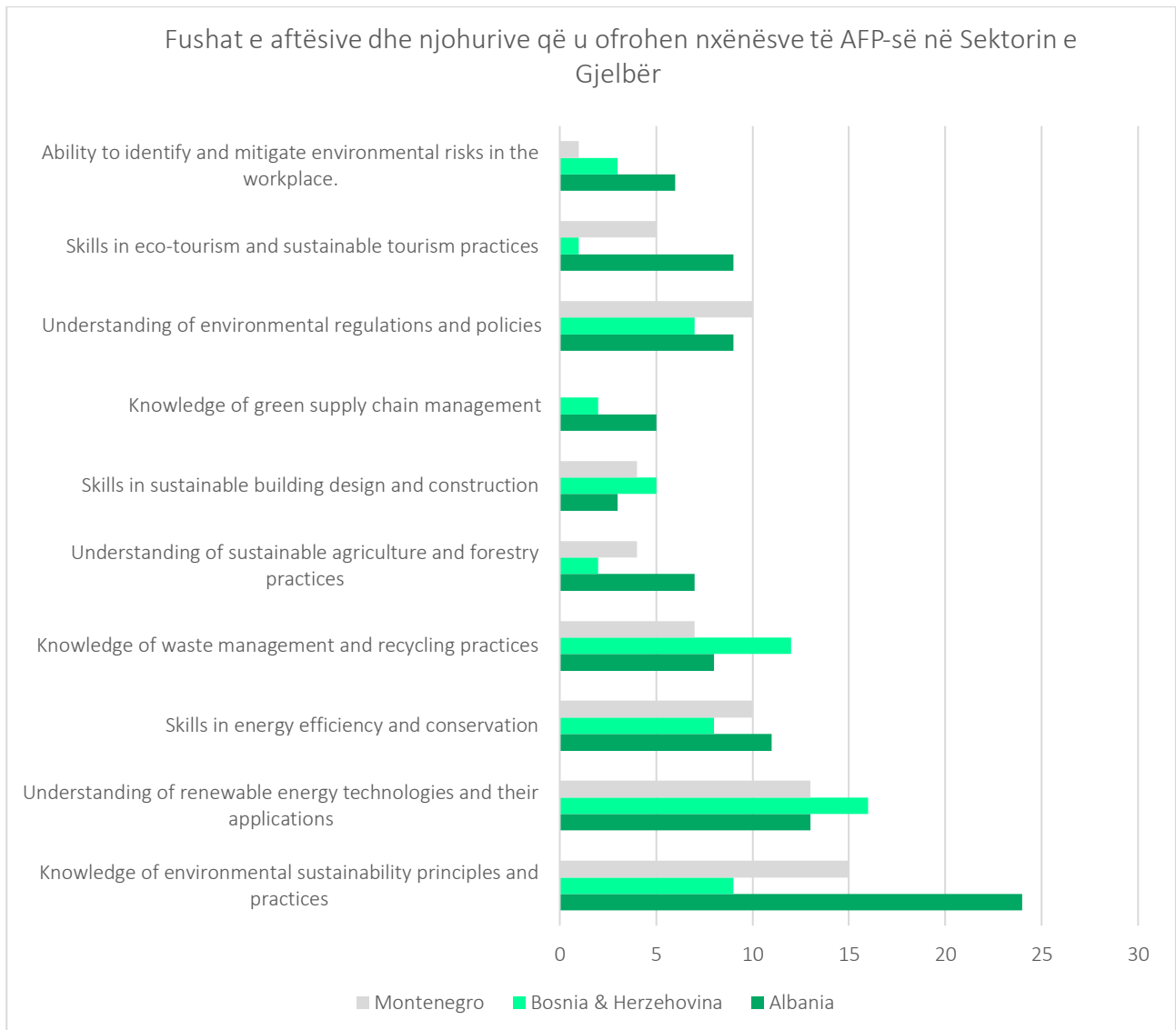
Në Shqipëri, fushat e aftësive dhe njohurive më të ofruara janë njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore, të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, si dhe aftësitë në efikasitetin dhe ruajtjen e energjisë. Këto fusha janë përmendur përkatësisht nga 24, 13 dhe 11 përfaqësues të AFP-së. Mund të konkludohet se institucionet e AFP-së në Shqipëri janë të mirëpajisura për t'u ofruar nxënësve një bazë solide në qëndrueshmërinë mjedisore dhe energjinë e rinovueshme. Megjithatë, ekziston nevoja për ofrim të mëtejshëm në fusha të tjera, si njohja e praktikave të menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve, të kuptuarit e praktikave të qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë, si dhe aftësitë në eko-turizëm dhe praktikën e turizmit të qëndrueshëm, pasi më pak përfaqësues i përmendën ato.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore është fusha më e ofruar, e përmendur nga 21 përfaqësues të AFP-së. Kjo pasohet nga të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, njohuri për praktikën e menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve, si dhe aftësitë në efikasitetin dhe ruajtjen e energjisë, të përmendura nga 16, 12 dhe 8 përfaqësues përkatësisht. Është e qartë se institucionet e AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë kanë prioritet t'u ofrojnë nxënësve një bazë solide në qëndrueshmërinë mjedisore dhe energjinë e rinovueshme. Megjithatë, ekziston nevoja për dispozita të mëtejshme në fusha të tilla si kuptimi i rregulloreve dhe politikave mjedisore, aftësia për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës dhe njohuri për menaxhimin e zinxhirit të furnizimit të gjelbër.

Në Mal të Zi, njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore është gjithashtu fusha më e ofruar, e përmendur nga 21 përfaqësues të AFP-së. Gjithashtu, 15 përfaqësues përmendën se institucionet e tyre e ofrojnë këtë njohuri. Aftësitë në efikasitetin e energjisë dhe ruajtjen dhe të kuptuarit e rregulloreve dhe politikave mjedisore ofrohen gjithashtu gjerësisht, të përmendura nga 10 institucione të AFP-së. Megjithatë, ka një boshllëk në ofrimin e aftësive dhe njohurive në fusha të tilla si praktikën e menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve, aftësitë në praktikën e eko-turizmit dhe turizmit të qëndrueshëm, të kuptuarit e praktikave të qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë, aftësitë në projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave, dhe aftësia për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës.

Në përgjithësi, rezultatet e anketës tregojnë se institucionet e AFP-së në këto vende janë duke u fokusuar në fusha të rëndësishme si parimet dhe praktikën e qëndrueshmërisë mjedisore, teknologjitë e energjisë së rinovueshme, efikasiteti dhe ruajtja e energjisë. Megjithatë, ka ndryshime në ofrimin e fushave të tjera të aftësive dhe njohurive. Është thelbësore që institucionet e AFP-së të adresojnë boshllëqet e identifikuar në menaxhimin e mbetjeve, bujqësinë dhe pylltarinë e qëndrueshme, eko-turizmin dhe turizmin e qëndrueshëm, projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave, rregulloret dhe politikën mjedisore, dhe aftësinë për të identifikuar dhe zbutur rreziqet

mjedisore në vendin e punës. Duke vepruar kështu, ata mund të sigurojnë një edukim gjithëpërfshirës dhe të plotë për nxënësit e AFP-së në sektorin e gjelbër.

Vlerësimi i aftësive dhe njohurive që u ofrohen nxënësve të AFP-së në Sektorin e Gjelbër

Pas vlerësimit të përgjigjeve të anketës dhe vlerësimit të nivelit të aftësive dhe njohurive të ofruara për nxënësit e AFP-së në sektorin e gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

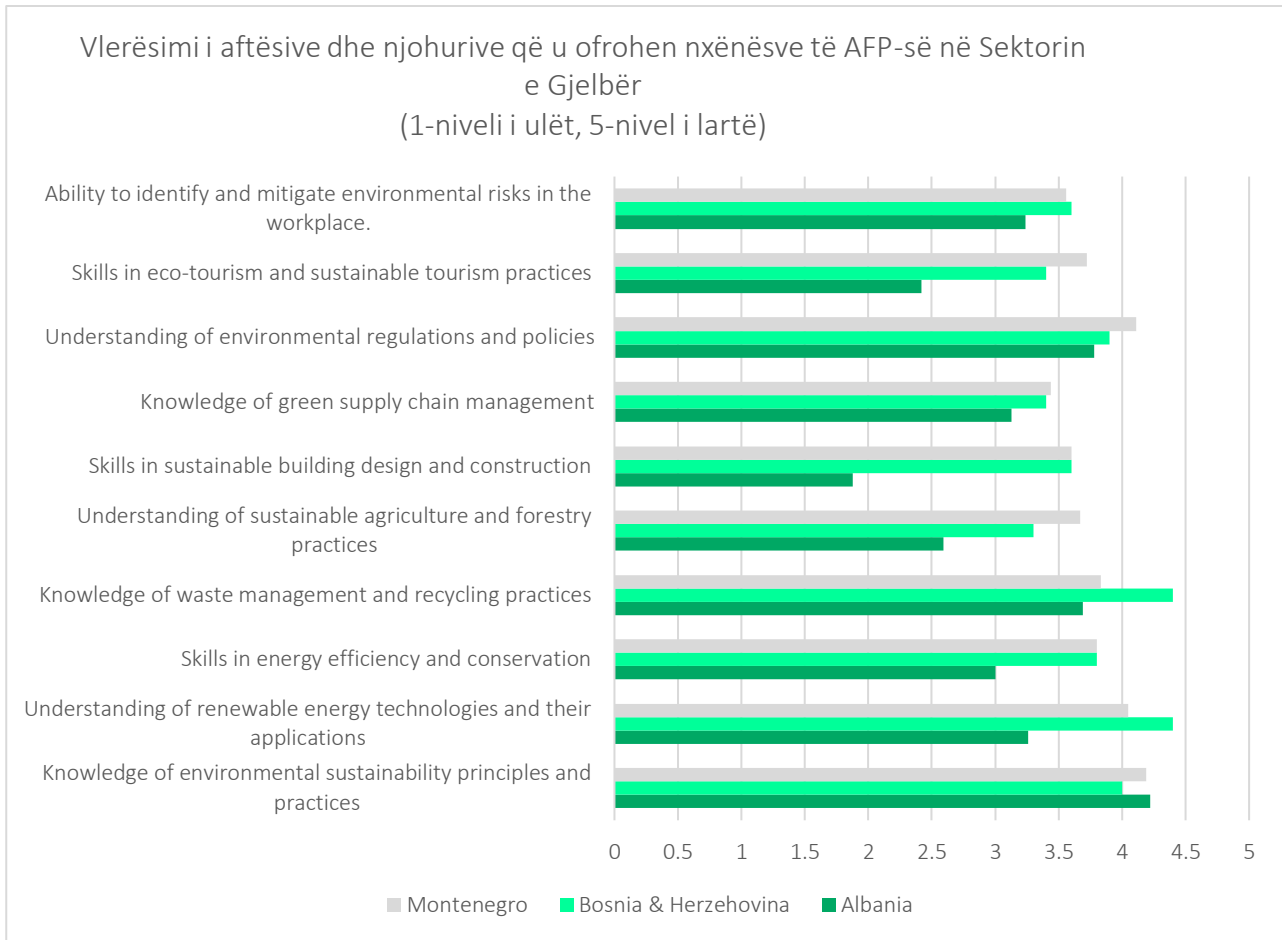
Në Shqipëri, aftësitë më të vlerësuara janë njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore (vlerësimi mesatar: 4.22) dhe të kuptuarit e rregulloreve dhe politikave mjedisore (vlerësimi mesatar: 3.78). Këto aftësi konsiderohen si më të rëndësishmet në institucionet e AFP-së. Për më tepër, njohja e praktikave të menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve (vlerësimi mesatar: 3.6

vlerësohet gjithashtu shumë. Megjithatë, aftësitë në projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave morën vlerësimin më të ulët (vlerësimi mesatar: 1.88) midis aftësive të vlerësuara. Ekziston nevoja për ofrim dhe përmirësim të mëtejshëm në fusha të tilla si aftësitë në eko-turizëm dhe praktikatat e turizmit të qëndrueshëm (vlerësimi mesatar: 2.42), kuptimi i praktikave të qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë (vlerësimi mesatar: 2.59), dhe aftësi në efikasitetin dhe ruajtjen e energjisë (vlerësimi mesatar: 3).

Në Bosnje dhe Hercegovinë, fushat e aftësive dhe njohurive që kanë marrë vlerësimet më të larta janë njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore, kuptimi i teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, njohuritë e praktikave të menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve. Këto fusha konsiderohen si aftësitë më të vlerësuara për nxënësit e AFP-së në sektorin e gjelbër. Aftësitë në efikasitetin dhe ruajtjen e energjisë, të kuptuarit e rregulloreve dhe politikave mjedisore, dhe aftësitë në projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave morën vlerësime të moderuara. Nga ana tjetër, aftësitë që lidhen me praktikatat e qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë, menaxhimin e zinxhirit të furnizimit të gjelbër dhe praktikatat e eko-turizmit dhe turizmit të qëndrueshëm nuk u vlerësuan shumë dhe mund të kërkojnë vëmendje dhe zhvillim të mëtejshëm.

Në Mal të Zi, të anketuarit identifikuan disa aftësi të rëndësishme për nxënësit e AFP-së në sektorin e gjelbër, duke përfshirë të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimet e tyre, të kuptuarit e rregulloreve dhe politikave mjedisore, njohuri për praktikatat e menaxhimit dhe riciklimit të mbetjeve dhe njohuri për parimet dhe praktikatat e qëndrueshmërisë mjedisore. Këto aftësi konsiderohen veçanërisht të rëndësishme për nxënësit e AFP-së në vend. Megjithatë, aftësi të tilla si aftësia për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës dhe aftësitë në projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave nuk u vlerësuan si tepër të rëndësishme. Këto fusha mund të kërkojnë vëmendje dhe përmirësim të mëtejshëm në programet e AFP-së të Malit të Zi.

Si përfundim, rezultatet e anketës nxjerrin në pah nivelet e ndryshme të aftësive dhe njohurive të ofruara për nxënësit e AFP-së në sektorin e gjelbër në të gjithë rajonet e anketuara. Ndërsa disa fusha, si njohja e parimeve dhe praktikave të qëndrueshmërisë mjedisore, të kuptuarit e teknologjive të energjisë së rinovueshme dhe aplikimeve të tyre, dhe njohuritë për menaxhimin e mbetjeve dhe praktikatat e riciklimit, vlerësohen shumë, ka fusha të tjera që kanë nevojë për rregullim dhe përmirësim të mëtejshëm. Është thelbësore që institucionet e AFP-së të adresojnë boshllëqet dhe t'i japin përparësi zhvillimit të aftësive që lidhen me praktikatat e qëndrueshme të bujqësisë dhe pylltarisë, menaxhimin e zinxhirit të furnizimit të gjelbër, eko-turizmin dhe praktikatat e turizmit të qëndrueshëm, si dhe aftësinë për të identifikuar dhe zbutur rreziqet mjedisore në vendin e punës dhe aftësitë në projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave, për të siguruar trajnime gjithëpërfshirëse dhe për të përmbushur në mënyrë efektive kërkesat në zhvillim të sektorit të gjelbër.

Përgatitja e të diplomuarve për tregun e punës në sektorin e gjelbër

Bazuar në vlerësimet e dhëna nga përfaqësuesit e instituteve të AFP-së, gatishmëria e të diplomuarve për të hyrë në tregun e punës në sektorin e gjelbër mund të krahasohet në rajonet e anketuara:

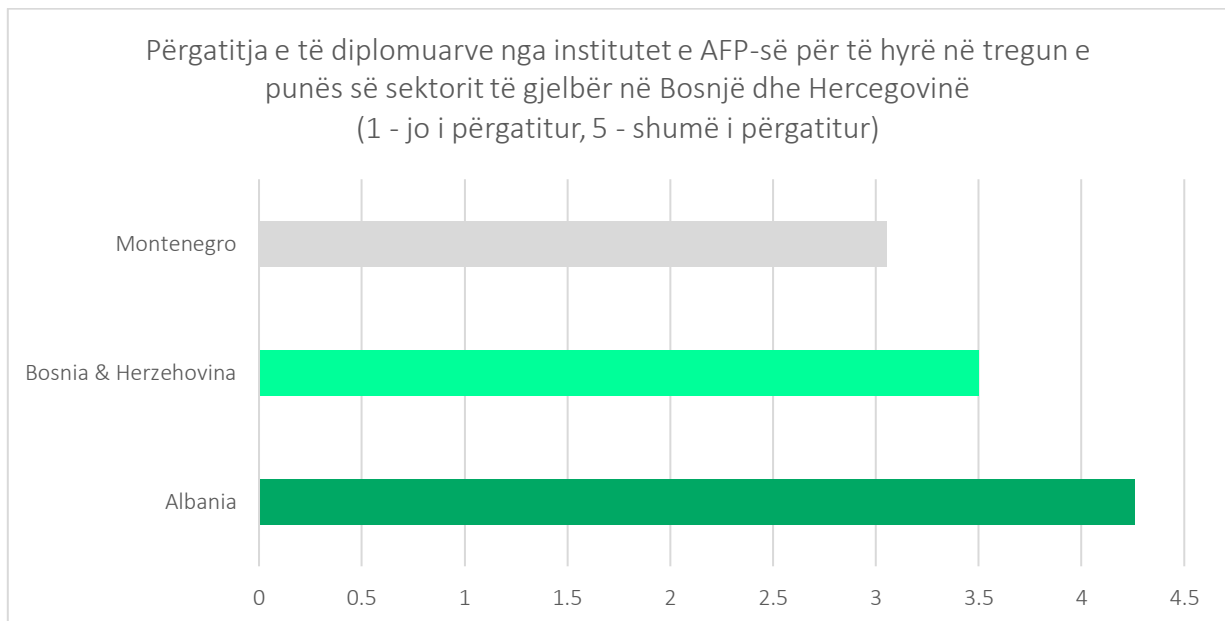
Të diplomuarit nga institutet e AFP-së në Shqipëri morën një vlerësim mesatar të lartë prej 4.26 në shkallën e vlerësimit 1-5. Kjo tregon se ata janë të përgatitur mirë dhe kanë një gatishmëri të lartë për të hyrë në tregun e punës në sektorin e gjelbër. Rezultati më i lartë sugjeron se institutet e AFP-së në Shqipëri po pajisin efektivisht të diplomuarit e tyre me aftësitë dhe njohuritë e nevojshme që kërkohen për sektorin e gjelbër.

Vlerësimi mesatar për gatishmërinë e të diplomuarve nga institutet e AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë është 3.5. Ky rezultat tregon një nivel të moderuar gatishmërie. Ndërsa të diplomuarit në këtë rajon kanë një nivel të mirë gatishmërie, ka ende vend për përmirësime për të rritur më tej gatishmërinë e tyre për të përmbushur kërkesat e tregut të punës në sektorin e gjelbër.

Në Mal të Zi, rezultati mesatar për gatishmërinë e të diplomuarve nga institutet e AFP-së është 3.05. Ky rezultat sugjeron se ka vend për përmirësim në përgatitjen e të diplomuarve për tregun e punës në sektorin e gjelbër. Të diplomuarit në Mal të Zi mund të përfitojnë nga mbështetja shtesë dhe

përmirësimi i aftësive dhe njohurive të tyre për të rritur gatishmërinë për kërkesat specifike të sektorit të gjelbër.

Shqipëria shquhet si një rajon ku të diplomuarit nga institutet e AFP-së janë shumë të përgatitur për të hyrë në tregun e punës në sektorin e gjelbër. Megjithatë, si Bosnja dhe Hercegovina ashtu edhe Mali i Zi kanë vend për përmirësim. Institutet e AFP-së në këto rajone mund të fokusohen në forcimin e programeve të tyre për t'u përshtatur më mirë me nevojat e sektorit të gjelbër, duke rritur aftësitë praktike dhe duke ofruar trajnime më të rëndësishme për industrinë. Kjo mund t'i ndihmojë të diplomuarit nga Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi të kapërcejnë hendekun dhe të përmirësojnë gatishmërinë e tyre për të përmbushur kërkesat e tregut të punës në sektorin e gjelbër. Duke adresuar këto fusha përmirësimi, institutet e AFP-së mund të kontribuojnë në gatishmërinë dhe suksesin e përgjithshëm të të diplomuarve për të hyrë në fuqinë punëtore të sektorit të gjelbër.

Mospërputhjet ndërmjet Arsimit të AFP-së dhe Sektorit të Gjelbër

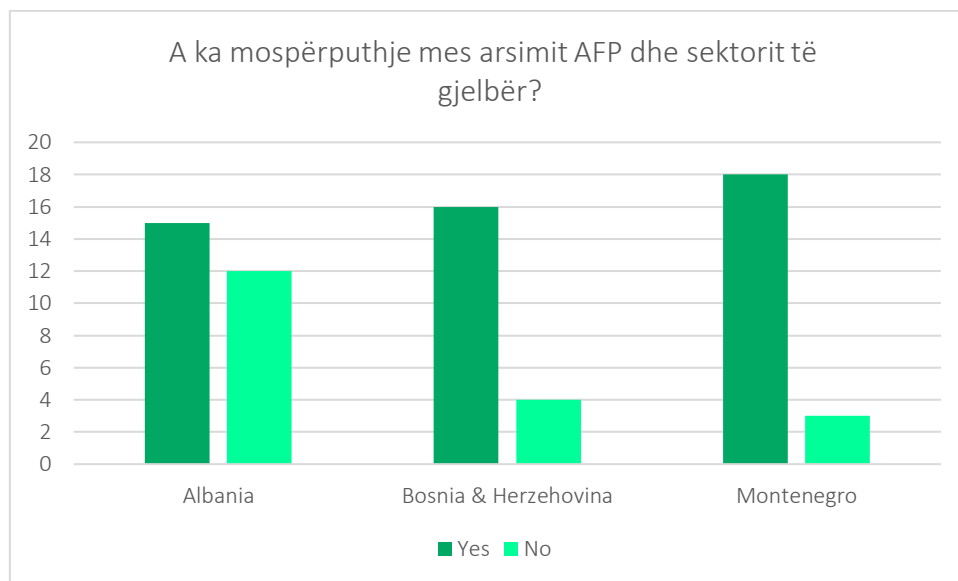
Bazuar në rezultatet e anketës nga përfaqësuesit e AFP-së në lidhje me mospërputhjet ndërmjet arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

Midis përfaqësuesve të anketuar të AFP-së në Shqipëri, 15 të anketuar pranuan praninë e mospërputhjeve midis arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër, ndërsa 12 të anketuar nuk i perceptuan mospërputhje të tilla. Kjo tregon një perspektivë të ndarë brenda komunitetit të AFP-së në Shqipëri, duke sugjeruar se mund të ketë mendime të ndryshme në lidhje me përafrimin e arsimit të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, shumica e përfaqësuesve të AFP-së (16 nga 20) pranuan ekzistencën e mospërputhjeve ndërmjet arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër, ndërsa vetëm 4 të anketuar nuk pajtoheshin me këtë nocion. Kjo sugjeron një konsensus të qartë midis komunitetit të AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë se ka fusha ku arsimi i AFP-së nuk arrin të përmbushë kërkesat e sektorit të gjelbër.

Shumica e përfaqësuesve të AFP-së në Mal të Zi (18 nga 21) pranuan mospërputhjet ndërmjet arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër, ndërsa vetëm 3 të anketuar besonin ndryshe. Kjo tregon një perceptim të përhapur në mesin e komunitetit të AFP-së në Mal të Zi se nevojiten përmirësime për të harmonizuar më mirë arsimin e AFP-së me kërkesat e sektorit të gjelbër.

Në të tre rajonet, ka një njohje të konsiderueshme të mospërputhjeve midis arsimit AFP dhe sektorit të gjelbër. Ndërsa natyra e saktë e këtyre mospërputhjeve mund të ndryshojë, është e qartë se ka vend për përmirësim në përafrimin e programeve të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër. Kjo nënvizon rëndësinë e rishikimit dhe përmirësimit të kurrikulave të AFP-së për të adresuar mangësitë e identifikuara, për të siguruar përfshirjen e aftësive dhe njohurive përkatëse dhe për të kapërcyer mospërputhjet midis arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër. Duke vepruar kështu, institutet e AFP-së mund t'i pajisin më mirë të diplomuarit me kualifikimet dhe kompetencat e nevojshme për të përmbushur kërkesat e tregut të punës në zhvillim të sektorit të gjelbër.

Përafrimi i kurrikulës aktuale të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër

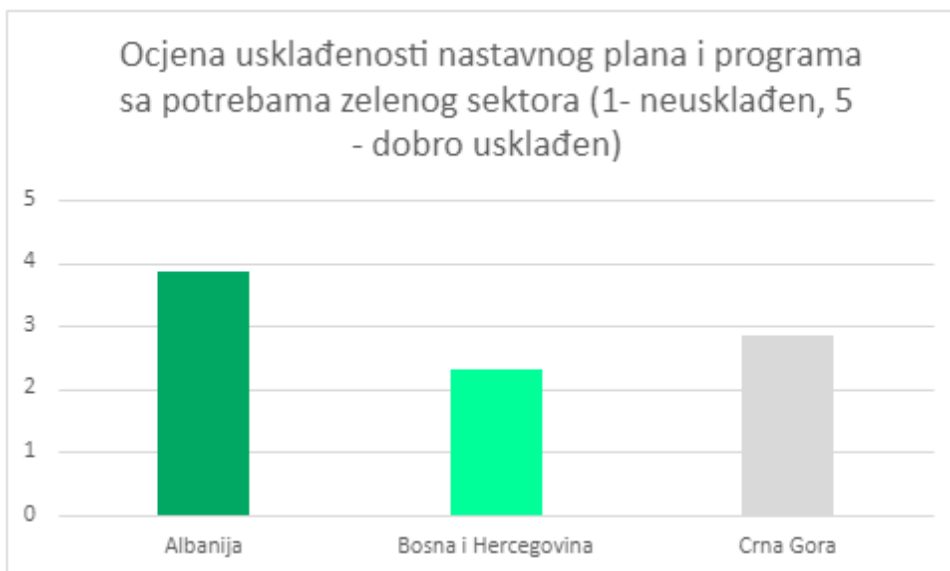
Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me përafrimin e kurrikulës aktuale të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

Vlerësimi mesatar i dhënë nga 27 përfaqësues të AFP-së në Shqipëri për përputhshmërinë e kurrikulës aktuale të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër është 3.85 nga 5. Kjo nënkupton një nivel të moderuar për afrimi, duke treguar se ka vend për përmirësim në drejtim të përfshirjes së kërkesave dhe aftësive specifike të nevojshme për sektorin e gjelbër brenda kurrikulës së AFP-së.

Sipas anketës, 70% e përfaqësuesve të AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë besojnë se kurrikula aktuale e AFP-së nuk përputhet me nevojat e sektorit të gjelbër. Kjo tregon një perceptim të rëndësishëm në mesin e komunitetit të AFP-së se kurrikula dështon në përmbushjen e kërkesave dhe pritshmërive të sektorit të gjelbër, duke theksuar nevojën për rishikim dhe përmirësim të kurrikulës.

Në Mal të Zi, rezultatet e anketës tregojnë se shumica e të anketuarve (48%) i dhanë vlerësimin më të ulët përputhshmërisë së kurrikulës aktuale të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër. Kjo tregon një besim të përhapur se kurrikula nuk po adreson në mënyrë adekuate kërkesat e sektorit të gjelbër. Shpërndarja e përgjigjeve tregon një përqindje të dukshme të të anketuarve që shprehin pakënaqësi me kurrikulën, duke theksuar më tej nevojën për përmirësim.

Rezultatet e anketës në të tre rajonet tregojnë një konsensus se kurrikula aktuale e AFP-së nuk është plotësisht në përputhje me nevojat e sektorit të gjelbër. Ndërsa vlerësimet mesatare në Shqipëri sugjerojnë një nivel të moderuar për afrimi, përgjigjet nga Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi nxjerrin në pah shqetësime dhe pakënaqësi më thelbësore me përputhshmërinë e kurrikulës. Këto gjetje nënvizojnë rëndësinë e rishikimit dhe modifikimit të kurrikulës së AFP-së për të siguruar për afrim më të mirë me aftësitë, njohuritë dhe kërkesat specifike të sektorit të gjelbër. Përmirësimi i kurrikulës do t'u mundësojë nxënësve të AFP-së të fitojnë kompetencat e nevojshme për të shkëlqyer në sektorin e gjelbër dhe për të kontribuar efektivisht në qëllimet e qëndrueshmërisë së vendeve të tyre përkatëse.

Gatishmëria e Institutit të AFP-së në ofrimin e trajnimeve mbi teknologjitë dhe praktikat e gjelbra

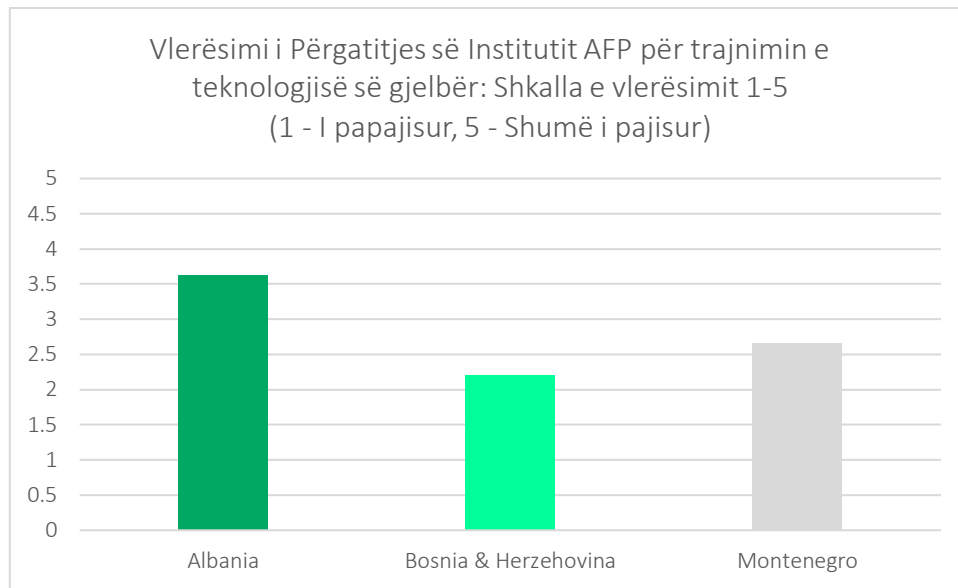
Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me pajisjet e instituteve të AFP-së për ofrimin e trajnimeve dhe edukimit mbi teknologjitë dhe praktikatat e gjelbra, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

Vlerësimi mesatar i dhënë nga 27 përfaqësues të AFP-së në Shqipëri për pajisjet e instituteve në drejtim të ofrimit të trajnimit dhe edukimit mbi teknologjitë dhe praktikatat e gjelbra është 3.63 nga 5. Kjo nënkupton një nivel të moderuar gatishmërie, duke treguar se ka vend për përmirësim në aspektin e burimeve dhe lehtësive në dispozicion për ofrimin e trajnimeve efektive në teknologjitë dhe praktikatat e gjelbra.

Sipas rezultateve të anketës, 65% e instituteve të AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë nuk janë të pajisura për të ofruar trajnim dhe edukim mbi teknologjitë dhe praktikatat e gjelbra. Kjo tregon një boshllëk të madh në lidhje me burimet dhe infrastrukturën e nevojshme për ofrimin e udhëzimeve gjithëpërfshirëse në këtë fushë. Kjo nënvizon nevojën për investime dhe përmirësime në pajisjet dhe objektet e instituteve të AFP-së për të mbështetur ofrimin e trajnimeve cilësore në teknologjitë e gjelbra.

Në Mali të Zi, 52% e instituteve të AFP-së nuk janë të pajisura mirë për të ofruar trajnime dhe edukim mbi teknologjitë dhe praktikatat e gjelbra. Përgjigjet tregojnë një shpërndarje të ndryshme vlerësimesh, me një pjesë të konsiderueshme që shpreh pakënaqësi ose mungesë burimesh adekuate. Kjo sugjeron nevojën për investime dhe përmirësim në infrastrukturën dhe pajisjet e instituteve të AFP-së për të siguruar trajnim efektiv në teknologjitë dhe praktikatat e gjelbra.

Rezultatet e anketës nga të tre rajonet tregojnë një shqetësim të përgjithshëm në lidhje me pajisjet dhe burimet e instituteve të AFP-së në drejtim të ofrimit të trajnimit dhe edukimit mbi teknologjitë dhe praktikatat e gjelbra. Ndërsa vlerësimet mesatare në Shqipëri sugjerojnë një nivel të moderuar gatishmërie, përgjigjet nga Bosnje-Hercegovina dhe Mali i Zi nxjerrin në pah një hendek të madh dhe mungesë gatishmërie në këtë drejtim. Këto gjetje nënvizojnë rëndësinë e rritjes së burimeve dhe lehtësive në dispozicion të instituteve të AFP-së për të mbështetur në mënyrë adekuate ofrimin e trajnimeve në teknologjitë e gjelbra. Investimi në pajisje dhe infrastrukturë do t'u mundësojë nxënësve të AFP-së të fitojnë përvojë të dorës së parë dhe aftësi praktike të kërkuara për sektorin e gjelbër, në fund të fundit duke rritur punësueshmërinë dhe kontributin e tyre në përpjekjet për qëndrueshmëri në vendet e tyre përkatëse.

Efektiviteti i metodave aktuale të mësimdhënies në përgatitjen e nxënësve për sektorin e gjelbër

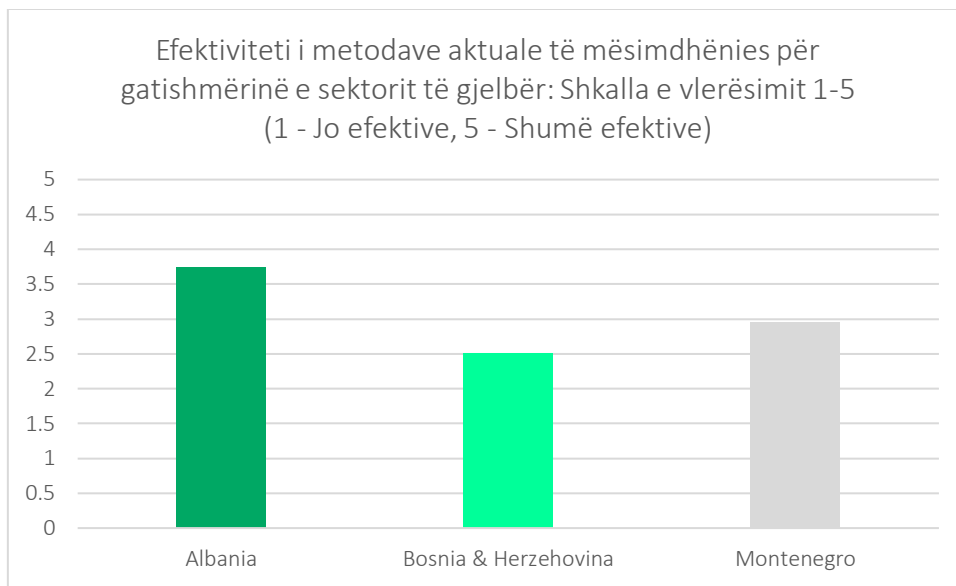
Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me efektivitetin e metodave aktuale të mësimdhënies të përdorura në institutet e AFP-së për përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

Sipas 27 përfaqësuesve të AFP-së në Shqipëri, vlerësimi mesatar për efektivitetin e metodave aktuale të mësimdhënies të përdorura në institutet e AFP-së në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër është 3.74 nga 5. Kjo tregon një perceptim mesatarisht pozitiv të metodave të mësimdhënies që përdoren. Megjithatë, ka ende vend për përmirësim për të rritur efektivitetin e këtyre metodave dhe për të siguruar që studentët të jenë të përgatitur mirë për sektorin e gjelbër.

Rezultatet e anketës tregojnë se 55% e të anketuarve në Bosnjë dhe Hercegovinë besojnë se metodat aktuale të mësimdhënies të përdorura në institutet e AFP-së janë efektive në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër. Kjo sugjeron një këndvështrim pozitiv të metodave të mësimdhënies që përdoren, duke treguar se ato perceptohen të jenë në përputhje me nevojat e sektorit të gjelbër dhe duke përgatitur në mënyrë adekuate studentët për karrierën e ardhshme në këtë fushë.

33.4% e të anketuarve në Mal të Zi shprehën mendimin se metodat aktuale të mësimdhënies të përdorura në institutet e AFP-së nuk janë efektive në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër. Shpërndarja e vlerësimeve sugjeron një perceptim të larmishëm, me një përqindje të konsiderueshme që tregon pakënaqësi ose nevojë për përmirësim. Kjo nxjerr në pah rëndësinë e rivlerësimit dhe përmirësimit të metodave të mësimdhënies për t'u përshtatur më mirë me kërkesat e sektorit të gjelbër.

Ndërsa vlerësimi mesatar në Shqipëri tregon një perceptim mesatarisht pozitiv të metodave aktuale të mësimdhënies, përgjigjet nga Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi sugjerojnë një perceptim më të përzier. Shumica e të anketuarve në Bosnjë dhe Hercegovinë besojnë se metodat e mësimdhënies janë efektive, duke treguar një nivel më të lartë kënaqësie. Megjithatë, në Mal të Zi, një pjesë e konsiderueshme e të anketuarve shprehën shqetësime për efektivitetin e metodave të mësimdhënies. Këto gjetje nxjerrin në pah nevojën për vlerësimin dhe përmirësimin e vazhdueshëm të metodave të mësimdhënies në institutet e AFP-së për t'u siguruar që ato janë duke i përgatitur në mënyrë efektive studentët për sektorin e gjelbër. Përmirësimi i qasjeve mësimore, duke përfshirë përvojat praktike të të mësuarit dhe qëndrimi i përditësuar me tendencat dhe praktikatat në zhvillim, mund të kontribuojë në përgatitjen më efektive të studentëve për kërkesat e sektorit të gjelbër.

Rëndësia e bashkëpunimit me bizneset e sektorit të gjelbër në hartimin e programeve të trajnimit

Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me rëndësinë e bashkëpunësuesve të AFP-së me bizneset e sektorit të gjelbër në hartimin dhe ofrimin e programeve të trajnimit, u arritën këto përfundime:

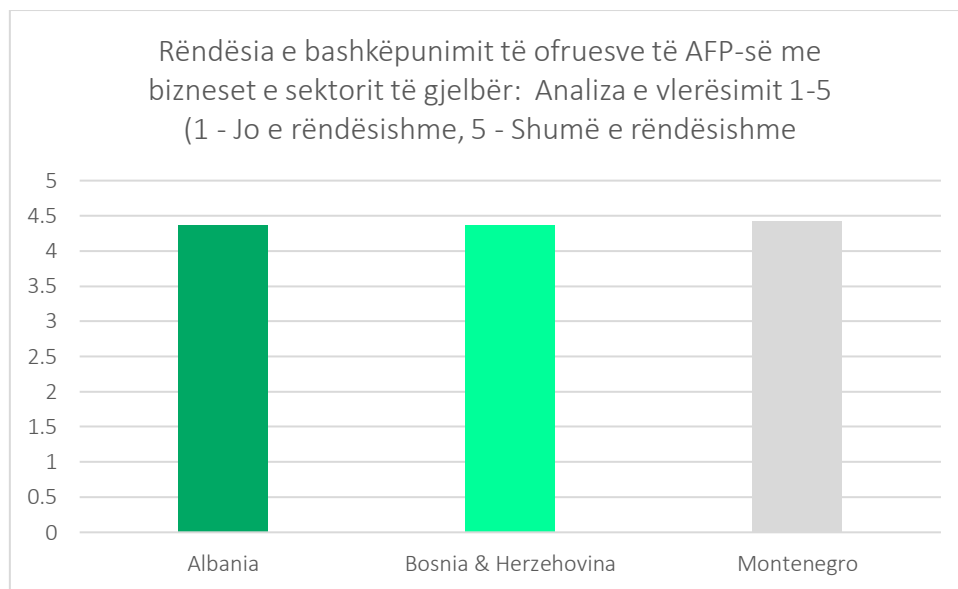
Sipas 27 përfaqësuesve të AFP-së në Shqipëri, vlerësimi mesatar për rëndësinë e ofruesve të AFP-së që bashkëpunojnë me bizneset e sektorit të gjelbër në hartimin dhe ofrimin e programeve të trajnimit është 4.37 nga 5. Ky rezultat mesatar i lartë tregon se ka një marrëveshje të fortë midis të anketuarve për rëndësinë e bashkëpunimeve të tilla. Rezultatet tregojnë që ofruesit e AFP-së në Shqipëri e njohin vlerën e partneriteteve me bizneset e sektorit të gjelbër për të rritur rëndësinë dhe efektivitetin e programeve të tyre të trajnimit.

Rezultatet e anketës tregojnë se 19 nga 20 përfaqësues të intervistuar të AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë besojnë se është e rëndësishme që ofruesit e AFP-së të bashkëpunojnë me bizneset e sektorit të gjelbër në hartimin dhe ofrimin e programeve të trajnimit. Kjo përgjigje unanime thekson një mirëkuptim të përbashkët midis të anketuarve për rëndësinë e përfshirjes së industrisë në formësimin e programeve të AFP-së. Bashkëpunime të tilla mund të çojnë në kurrikula më të

rëndësishme për industrinë dhe përafrim më të mirë me nevojat e tregut të punës në sektorin e gjelbër.

Shumica e të anketuarve në Mal të Zi (90.4%) vlerësuan se është shumë e rëndësishme që ofruesit e AFP-së të bashkëpunojnë me bizneset e sektorit të gjelbër në hartimin dhe ofrimin e programeve të trajnimit. Kjo përgjigje dërrmuese thekson rolin vendimtar të partneriteteve të industrisë në mundësimin e studentëve me njohuri dhe aftësi praktike që plotësojnë kërkesat e sektorit të gjelbër. Përqindja e ulët e të anketuarve që e vlerësuan atë më të ulët (33.3% për nivelin e rëndësisë 4) sugjeron se ka ende hapësirë për angazhim të mëtejshëm me bizneset e sektorit të gjelbër në procesin e zhvillimit të programit të trajnimit.

Përgjigjet e anketës nga të tre vendet theksojnë rëndësinë e bashkëpunimit ndërmjet ofruesve të AFP-së dhe bizneseve të sektorit të gjelbër në hartimin dhe ofrimin e programeve të trajnimit. Kjo tregon një njohje të përbashkët midis të anketuarve për vlerën e partneriteteve të tilla në përmirësimin e cilësisë dhe rëndësisë së arsimit AFP për sektorin e gjelbër. Notat mesatare të larta në Shqipëri dhe Mal të Zi nënvizojnë më tej rëndësinë që u jepet këtyre bashkëpunimeve. Në Bosnje dhe Hercegovinë, dakordësia unanime midis të anketuarve pasqyron një konsensus të fortë mbi rëndësinë e përfshirjes së industrisë në formësimin e programeve të AFP-së. Megjithatë, pavarësisht dakordësisë së përgjithshme, mund të ketë ende disa mundësi për rritjen e nivelit të bashkëpunimit, siç sugjerohet nga vlerësimi më i ulët në Mal të Zi për nivelin e rëndësisë 4. Në përgjithësi, nxitja e lidhjeve më të ngushta dhe angazhimi me bizneset e sektorit të gjelbër mund të çojë në programe më efektive dhe më të rëndësishme për industrinë e AFP-së, duke përgatitur më mirë studentët për karriera të suksesshme në sektorin e gjelbër.

Frekuenca e bashkëpunimit me kompanitë e sektorit të gjelbër në hartimin e kurrikulave të AFP-së

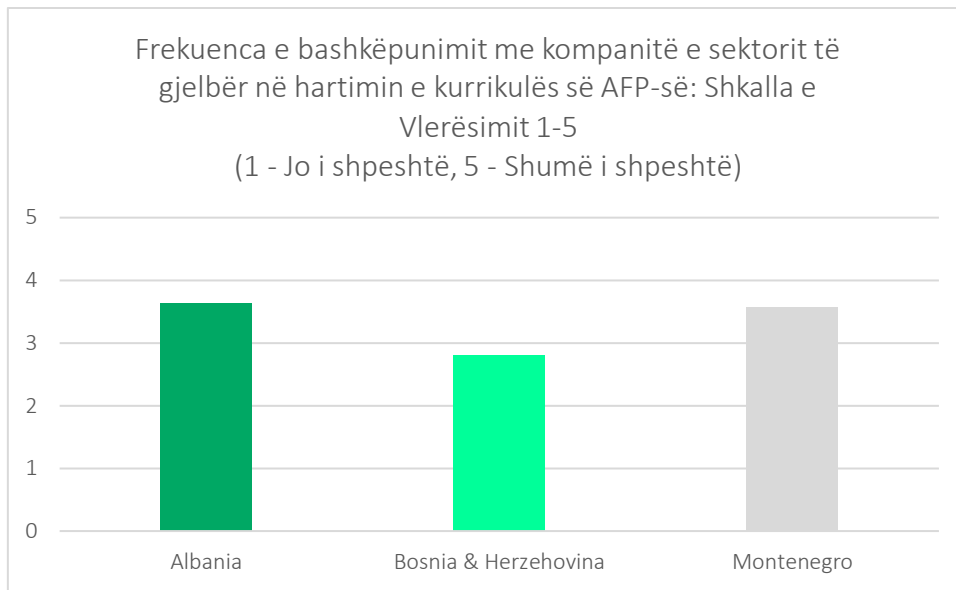
Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me shpeshhtësinë e bashkëpunimit me kompanitë në sektorin e gjelbër për hartimin dhe zbatimin e kurrikulave të AFP-së, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

Rezultati mesatar prej 3.63 i dhënë nga 27 përfaqësues të AFP-së në Shqipëri tregon një nivel të moderuar bashkëpunimi me kompanitë në sektorin e gjelbër për hartimin dhe zbatimin e kurrikulave të AFP-së. Ndonëse rezultati është mbi pikën e mesme të shkallës (3), duke sugjeruar se ekziston njëfarë bashkëpunimi, ka ende vend për përmirësim. Rezultatet sugjerojnë se mund të ketë potencial për angazhim më të shpeshtë dhe më të thellë me kompanitë e sektorit të gjelbër për të rritur rëndësinë dhe efektivitetin e kurrikulave të AFP-së.

Rezultatet e anketës tregojnë se vetëm gjysma e përfaqësuesve të AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë aktualisht bashkëpunojnë me kompanitë në sektorin e gjelbër për të hartuar dhe zbatuar kurrikulat e AFP-së. Kjo sugjeron se ka një hendek të madh në bashkëpunim midis instituteve të AFP-së dhe bizneseve të sektorit të gjelbër. Rritja e bashkëpunimit me aktorët e industrisë mund të çojë në kurrikulat që përputhen më mirë me nevojat e sektorit të gjelbër dhe rritjen e punësimit të të diplomuarve të AFP-së.

Në Mal të Zi, 52.4% e të anketuarve bashkëpunojnë me kompani në sektorin e gjelbër për të hartuar dhe zbatuar kurrikulat e AFP-së. Ndërsa kjo tregon një nivel më të lartë bashkëpunimi në krahasim me Bosnjë dhe Hercegovinë, ka ende vend për përmirësim, veçanërisht duke pasur parasysh se një pjesë e konsiderueshme e të anketuarve (28.6%) dhanë një vlerësim prej 4 në shkallë, duke treguar që bashkëpunojnë "ndonjëherë". Rritja e shpeshhtësisë dhe thellësisë së bashkëpunimit mund të rrisë më tej rëndësinë dhe cilësinë e kurrikulave të AFP-së në Mal të Zi.

Rezultatet e anketës tregojnë se ka një shkallë të ndryshme bashkëpunimi midis instituteve të AFP-së dhe kompanive në sektorin e gjelbër në të tre vendet. Ndërsa rezultati mesatar në Shqipëri sugjeron një nivel të moderuar bashkëpunimi, Bosnja dhe Hercegovina ka një nivel më të ulët angazhimi, me vetëm gjysmën e përfaqësuesve të AFP-së që raportojnë bashkëpunim. Mali i Zi, nga ana tjetër, tregon një nivel më të lartë bashkëpunimi, por ende me hapësirë për përmirësim, pasi një pjesë e konsiderueshme e të anketuarve dhanë një vlerësim prej 4 (ndonjëherë). Në përgjithësi, të tre vendet mund të përfitojnë nga rritja e bashkëpunimit të tyre me kompanitë e sektorit të gjelbër për të hartuar dhe zbatuar kurrikulat e AFP-së. Partneritete të tilla kanë potencialin për të përmirësuar cilësinë, rëndësinë dhe përafrimin e arsimit të AFP-së me nevojat e tregut të punës në sektorin e gjelbër, duke përfituar si të diplomuarit e AFP-së dhe industrisë, njësoj.

Frekuenca e hulumtimit mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër për përditësimin e kurrikulave të AFP-së

Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me shpeshtësinë e kryerjes së hulumtimeve mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër për të përditësuar kurrikulat e tyre, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

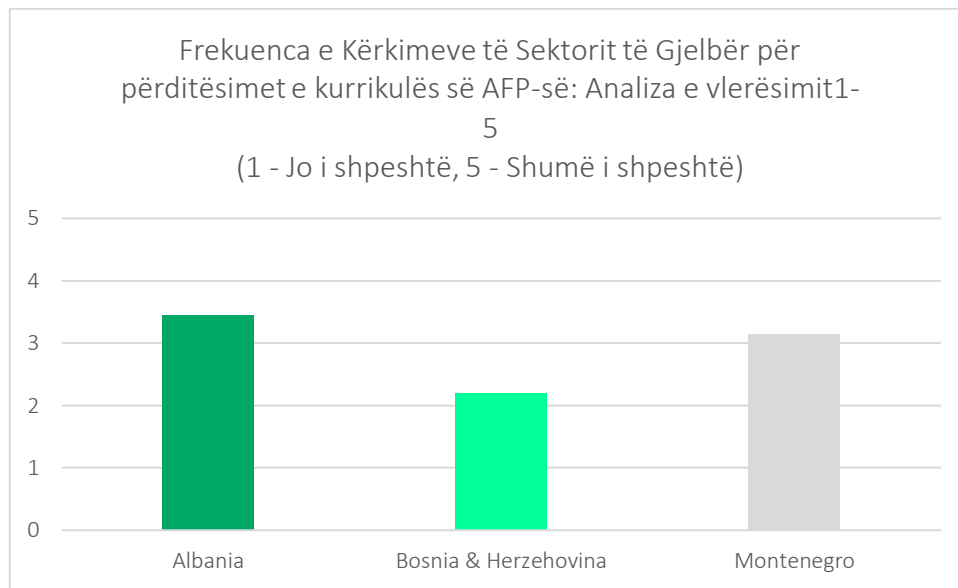
Vlerësimi mesatar prej 3.44 i dhënë nga 27 përfaqësues të AFP-së në Shqipëri tregon një nivel të moderuar të kryerjes së kërkimit mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër për të përditësuar kurrikulat e tyre. Ndërsa rezultati është mbi pikën e mesme të shkallës (3), duke sugjeruar se po kryhen disa kërkime, ka ende vend për përmirësim. Rritja e frekuencës dhe thellësisë së kërkimit mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër mund të çojë në kurrikula më të përshtatshme dhe më të përditësuara.

Rezultatet e anketës tregojnë se 60% e të anketuarve në Bosnje dhe Hercegovinë nuk kryejnë kërkime mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër për të përditësuar kurrikulat e tyre. Kjo tregon një hendek të madh në aktivitetet kërkimore, të cilat mund të pengojnë përafrimin e kurrikulave të AFP-së me kërkesat në zhvillim të sektorit të gjelbër. Rritja e përpjekjeve kërkimore në këtë fushë është thelbësore për të siguruar që programet e AFP-së të mbeten relevante dhe efektive.

Vetëm 28.5% e të anketuarve në Mal të Zi konfirmuan se kryejnë kërkime mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër për të përditësuar kurrikulat e tyre. Kjo tregon një nivel të ulët të aktivitetit kërkimor në krahasim me dy vendet e tjera. Kryerja e më shumë kërkimeve mund të ndihmojë institutet e AFP-së në Mal të Zi të qëndrojnë të informuar për zhvillimet më të fundit në sektorin e gjelbër dhe të përshtatin kurrikulat e tyre në përputhje me rrethanat.

Rezultatet e anketës tregojnë se ka një shkallë të ndryshme të aktiviteteve kërkimore midis instituteve të AFP-së në të tre vendet. Ndërsa Shqipëria tregon një nivel të moderuar kërkimi, Bosnja dhe Hercegovina ka një nivel më të ulët angazhimi, me një shumicë të të anketuarve që nuk kryejnë

kërkime. Mali i Zi gjithashtu ngec në përpjekjet kërkimore, me vetëm një pakicë të të anketuarve që angazhohen në aktivitete kërkimore. Për të rritur përafrimin e kurrikulave të AFP-së me nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër, është thelbësore që të tre vendet të rrisin përpjekjet e tyre kërkimore. Duke kryer kërkime të rregullta dhe gjithëpërfshirëse, institutet e AFP-së mund të qëndrojnë të përditësuar me kërkesat e sektorit të gjelbër dhe të sigurojnë që kurrikulat e tyre të jenë të pajisura për të përgatitur studentët për tregun në zhvillim të punës. Kjo do të çonte në rezultate më të mira për të diplomuarit e AFP-së dhe do të kontribuonte në rritjen e përgjithshme të sektorit të gjelbër në çdo vend.

Matja e suksesit të programit AFP në Punësueshmërinë e Sektorit të Gjelbër

Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me mënyrën se si matet sukcesi i programeve të AFP-së për sa i përket punësueshmërisë në sektorin e gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

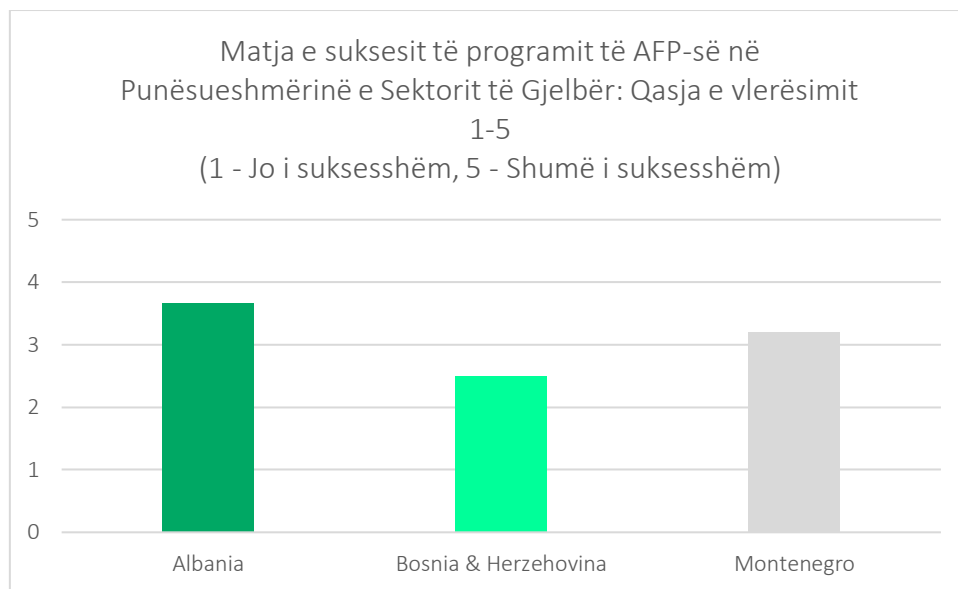
Vlerësimi mesatar prej 3.67 i dhënë nga 27 përfaqësues të AFP-së në Shqipëri sugjeron një nivel të moderuar besimi në matjen e suksesit të programeve të AFP-së në drejtim të punësimit në sektorin e gjelbër. Ndërsa rezultati është mbi pikën mesatare të shkallës (3), duke treguar një nivel efektiviteti në matjen e punësueshmërisë, ka ende vend për përmirësim. Miratimi i masave më gjithëpërfshirëse dhe të bazuara në të dhëna mund të ofrojë njohuri më të mira mbi rezultatet e programeve të AFP-së dhe ndikimin e tyre në punësueshmërinë në sektorin e gjelbër.

Rezultatet e anketës tregojnë se gjysma e të anketuarve në Bosnjë dhe Hercegovinë besojnë në suksesin e programeve të AFP-së për sa i përket punësimit në sektorin e gjelbër. Kjo tregon një perceptim të përzier midis përfaqësuesve të AFP-së në lidhje me efektivitetin e metodave të tyre të matjes. Për të siguruar vlerësime më të sakta dhe për të rritur punësueshmërinë e të diplomuarve të

AFP-së në sektorin e gjelbër, është thelbësore që institutet e AFP-së të vendosin masa të qarta dhe të standardizuara të suksesit dhe të vlerësojnë rregullisht rezultatet.

Vetëm 30% e të anketuarve në Mal të Zi besojnë në suksesin e programeve të AFP-së në aspektin e punësimit në sektorin e gjelbër. Kjo tregon një nivel më të ulët besimi në krahasim me dy vendet e tjera. Përmirësimi i metodave të matjes dhe mbledhja e më shumë të dhënave mbi rezultatet e punësueshmërisë mund të ndihmojnë institutet e AFP-së në Mal të Zi të fitojnë njohuri më të mira mbi efektivitetin e programeve të tyre dhe të marrin vendime të informuara për të rritur punësueshmërinë.

Rezultatet e anketës tregojnë se ka nevojë për përmirësim në matjen e suksesit të programeve të AFP-së në drejtim të punësimit në sektorin e gjelbër në të tre vendet. Ndërsa Shqipëria tregon një nivel të moderuar besimi, Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi kanë hapësirë për përmirësim. Zbatimi i metodave më gjithëpërfshirëse dhe të standardizuara të matjes mund të çojë në njohuri më të mira mbi rezultatet e programeve të AFP-së dhe t'u mundësojë instituteve të AFP-së të identifikojnë fushat e forta dhe fushat që kanë nevojë për përmirësim. Duke vendosur masa të qarta dhe të bazuara në të dhëna, institutet e AFP-së mund të përmirësojnë vazhdimisht programet e tyre dhe të sigurojnë që të diplomuarit të jenë më të përgatitur dhe të pajisur për karriera të suksesshme në sektorin e gjelbër. Kjo, nga ana tjetër, do të kontribuonte në rritjen dhe zhvillimin e përgjithshëm të sektorit të gjelbër në çdo vend.

Ndërgjegjësimi për Mundësitë e Punës në Sektorin e Gjelbër nga Instituti i AFP-së

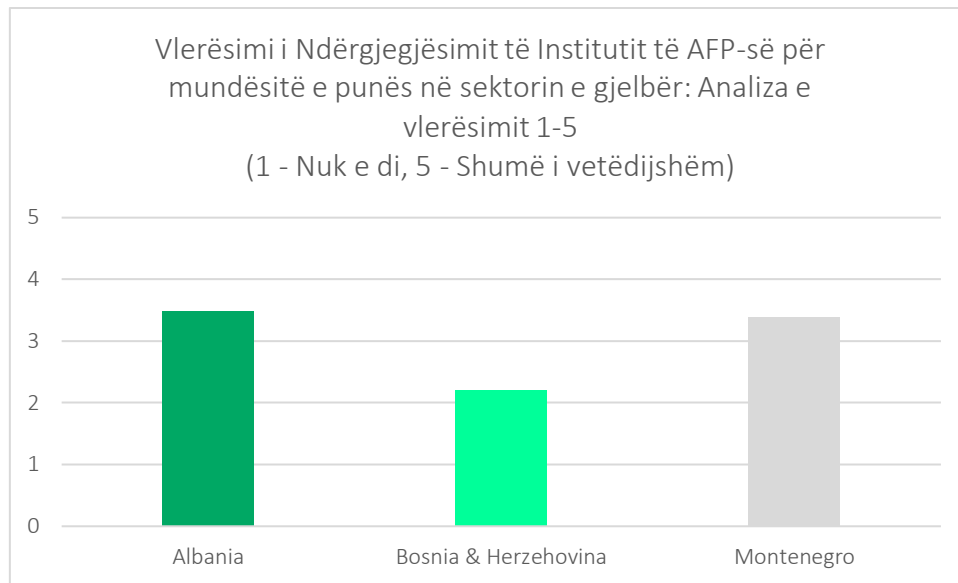
Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me nivelin e ndërgjegjësimit të instituteve të AFP-së për mundësitë aktuale dhe të ardhshme të punësimit në sektorin e gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

Vlerësimi mesatar prej 3.48 i dhënë nga 27 përfaqësues të AFP-së në Shqipëri tregon një nivel të moderuar ndërgjegjësimit të instituteve të AFP-së në lidhje me mundësitë aktuale dhe të ardhshme të punës në sektorin e gjelbër. Ndërsa rezultati është mbi pikën e mesme të shkallës (3), duke nënkuptuar njëfarë ndërgjegjësimi, ka vend për përmirësim. Institutet e AFP-së në Shqipëri duhet të përpiqen të qëndrojnë të përditësuar me tendencat dhe zhvillimet më të fundit në sektorin e gjelbër për të harmonizuar më mirë programet e tyre me nevojat e industrisë.

Rezultatet e anketës tregojnë se 14 nga 20 të anketuar në Bosnje dhe Hercegovinë vënë në dyshim nivelin e ndërgjegjësimit të instituteve të AFP-së në lidhje me mundësitë e punësimit në sektorin e gjelbër. Kjo tregon një mungesë besimi midis disa përfaqësuesve të AFP-së për njohuritë e instituteve të tyre për tregun aktual dhe të ardhshëm të punës në sektorin e gjelbër. Për të kapërcyer këtë hendek, institutet e AFP-së duhet të krijojnë lidhje më të forta me industrinë, të kryejnë vlerësime të rregullta të tregut të punës dhe të angazhohen në mënyrë aktive me punëdhënësit për të kuptuar kërkesat e sektorit të gjelbër.

42.8% e të anketuarve në Mal të Zi besojnë se institutet e AFP-së janë të vetëdijshme për mundësitë aktuale dhe të ardhshme të punës në sektorin e gjelbër. Kjo nënkupton që një pjesë e konsiderueshme e të anketuarve i perceptojnë institutet e AFP-së të kenë një nivel të arsyeshëm ndërgjegjësimi. Megjithatë, gjithashtu tregohet se ka vend për përmirësim, pasi pothuajse një e katërta e të anketuarve (23.8%) e vlerësuan nivelin e ndërgjegjësimit si të ulët (rezultati 2). Institutet e AFP-së në Mal të Zi mund të rrisin ndërgjegjësimin e tyre duke bashkëpunuar me palët e interesuara të industrisë, duke marrë pjesë në evente të rrjetëzimit dhe duke kryer kërkime mbi nevojat e tregut të punës në sektorin e gjelbër.

Rezultatet e anketës tregojnë se ka vend për përmirësim në ndërgjegjësimin e instituteve të AFP-së në lidhje me mundësitë aktuale dhe të ardhshme të punësimit në sektorin e gjelbër në të tre vendet. Ndërsa Shqipëria dhe Mali i Zi shfaqin një nivel të moderuar ndërgjegjësimi, Bosnja dhe Hercegovina tregon një nevojë më të madhe për përmirësim. Për të përgatitur më mirë studentët e AFP-së për tregun e punës në sektorin e gjelbër, institutet e AFP-së në të gjitha vendet duhet të fokusohen në përmirësimin e të kuptuarit të kërkesave dhe tendencave të industrisë. Kjo mund të arrihet përmes rritjes së bashkëpunimit me bizneset e sektorit të gjelbër, kryerjes së hulumtimeve të rregullta të tregut të punës dhe nxitjes së lidhjeve më të forta me punëdhënësit dhe ekspertët e industrisë. Duke rritur ndërgjegjësimin e tyre, institutet e AFP-së mund të sigurojnë që të diplomuarit e tyre të jenë të pajisur mirë për të përmbushur nevojat e sektorit të gjelbër dhe për të kontribuar në rritjen dhe qëndrueshmërinë e tij.

Fleksibiliteti i Instituteve të AFP-së në përshtatjen me nevojat në ndryshim të sektorit të gjelbër

Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me fleksibilitetin e instituteve të AFP-së në përshtatjen e kurrikulave të tyre me nevojat në ndryshim të sektorit të gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

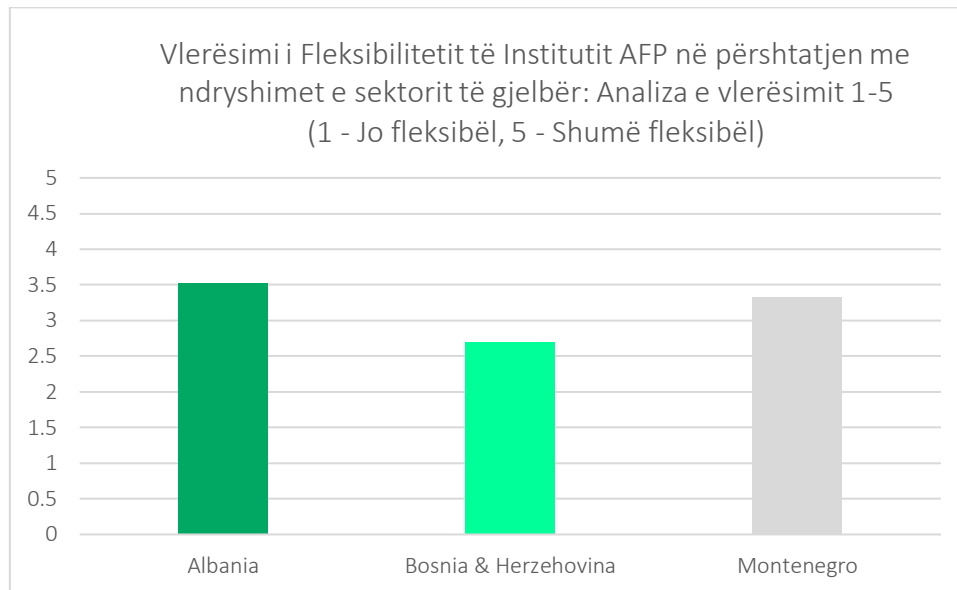
Vlerësimi mesatar prej 3.52 i dhënë nga 27 përfaqësues të AFP-së në Shqipëri tregon një nivel të moderuar fleksibiliteti midis instituteve të AFP-së. Institutet e AFP-së në Shqipëri duhet të synojnë të jenë më fleksibël dhe më të përgjegjshëm ndaj kërkesave në ndryshim të sektorit të gjelbër. Rritja e fleksibilitetit të tyre mund t'i ndihmojë ata të harmonizojnë më mirë kurrikulat e tyre me nevojat dinamike të industrisë dhe të sigurojnë që të diplomuarit e tyre të jenë të përgatitur mirë për tregun e gjelbër të punës në zhvillim.

Rezultatet e anketës nënkuptojnë se institutet e AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë vlerësohen si mesatarisht fleksibël në përshtatjen e kurrikulave të tyre me nevojat në ndryshim të sektorit të gjelbër. Institutet e AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë duhet të fokusohen në zhvillimin e një qasjeje më iniciative ndaj ndryshimeve kurrikulare, duke kërkuar mendime nga palët e interesuara të industrisë dhe përditësimin e rregullt të programeve të tyre për të pasqyruar zhvillimet më të fundit në sektorin e gjelbër.

38.1% e të anketuarve në Mal të Zi besojnë se institutet e AFP-së në vendin e tyre janë fleksibël në përshtatjen e kurrikulave të tyre me nevojat në ndryshim të sektorit të gjelbër. Kjo tregon se një pjesë e konsiderueshme e të anketuarve perceptojnë një nivel të arsyeshëm fleksibiliteti. Për të rritur përshtatshmërinë e tyre, institutet e AFP-së në Mal të Zi mund të krijojnë bashkëpunime më të forta me bizneset e sektorit të gjelbër, të angazhohen në dialog të vazhdueshëm me ekspertë të industrisë dhe të marrin pjesë aktive në nismat e zhvillimit të fuqisë punëtore.

Rezultatet e anketës tregojnë se institutet e AFP-së në të tre vendet demonstrojnë një nivel të moderuar fleksibiliteti në përshtatjen e kurrikulave të tyre me nevojat në ndryshim të sektorit të

gjelbër. Ndërsa Shqipëria dhe Mali i Zi tregojnë një nivel të ngjashëm përshtatshmërie, Bosnja dhe Hercegovina përshkruhet si "mesatarisht fleksibël". Kjo sugjeron se ekziston një mundësi e përbashkët për të gjitha vendet për të rritur fleksibilitetin e instituteve të tyre të AFP-së. Duke qenë më të përgjegjshëm ndaj ndryshimeve të industrisë dhe duke bashkëpunuar ngushtë me sektorin e gjelbër, institutet e AFP-së mund të sigurojnë që programet e tyre të mbeten relevante dhe efektive në përgatitjen e studentëve për karrierë në sektorin e gjelbër që po evoluon me shpejtësi.

Praktika dhe mundësitë e mësimi të bazuar në punë në institucionet e AFP-së për Sektorin e Gjelbër

Bazuar në rezultatet e anketës në lidhje me ofrimin e praktikave dhe mundësive të mësimi të bazuar në punë në institutet e AFP-së për të përgatitur studentët për sektorin e gjelbër, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

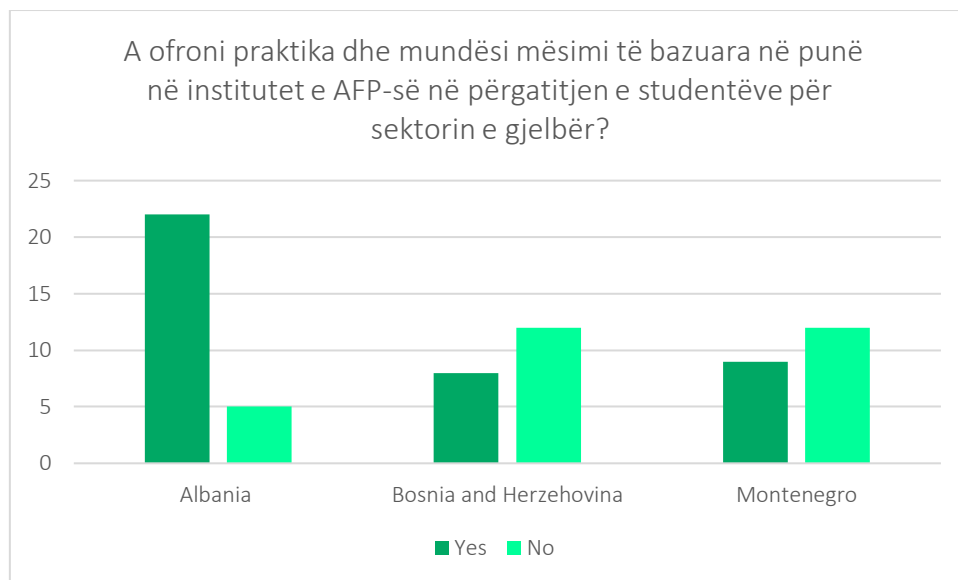
Në Shqipëri, nga 27 të anketuar përfaqësues të AFP-së, 22 raportuan se ofrojnë praktika dhe mundësi mësimi të bazuara në punë në institutet e AFP-së për të përgatitur studentët për sektorin e gjelbër, ndërsa 5 përfaqësues të AFP-së treguan se nuk e bëjnë këtë. Kjo tregon se shumica e instituteve të AFP-së në Shqipëri angazhohen në mënyrë aktive në përvoja praktike të të mësuarit, të cilat mund të jenë të dobishme për studentët që kërkojnë të hyjnë në sektorin e gjelbër. Megjithatë, ka ende vend për përmirësim, pasi disa institute nuk po ofrojnë mundësi të tilla për studentët e tyre.

Në mesin e 20 përfaqësuesve të AFP-së të anketuar në Bosnje dhe Hercegovinë, 8 raportuan se ofrojnë praktika dhe mundësi mësimi të bazuara në punë në institutet e AFP-së për sektorin e gjelbër, ndërsa 12 përfaqësues deklaruan se nuk e bëjnë këtë. Kjo tregon se ka mungesë të mundësive të mësimi të bazuar në punë në një numër të konsiderueshëm institutesh të AFP-së në vend. Për të përgatitur më mirë studentët për sektorin e gjelbër, këto institute duhet të konsiderojnë përfshirjen e përvojave praktike dhe internshipeve në programet e tyre.

Nga 21 përfaqësues të AFP-së të anketuar në Mal të Zi, 9 raportuan se ofrojnë praktika dhe mundësi mësimi të bazuara në punë në institutet e AFP-së për sektorin e gjelbër, ndërsa 12 përfaqësues përmendën se nuk e bëjnë këtë. Ashtu si Bosnja dhe Hercegovina, ka nevojë për përpjekje të shtuara për të prezantuar përvojat e të mësuarit të bazuar në punë në institutet e AFP-së për të rritur gatishmërinë e studentëve për tregun e punës në sektorin e gjelbër.

Rezultatet e anketës nxjerrin në pah shkallët e ndryshme të angazhimit me praktikën dhe mundësitë e mësimi të bazuar në punë midis instituteve të AFP-së në të tre vendet. Shqipëria tregon përfshirjen më të lartë, me shumicën e instituteve të AFP-së që ofrojnë mundësi të tilla. Megjithatë, Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi përballen me sfida në këtë aspekt, pasi një numër i konsiderueshëm i instituteve të AFP-së në këto vende nuk ofrojnë praktika dhe përvoja mësimore të bazuara në punë për studentët.

Për të kapërcyer hendekun, institutet e AFP-së në Bosnjë dhe Hercegovinë dhe në Mal të Zi duhet të krijojnë lidhje më të forta me bizneset e sektorit të gjelbër, duhet të nxisin partneritetin për të ofruar mundësi praktike trajnimi, si dhe të rrisin promovimin e iniciativave të të mësuarit të bazuar në punë. Duke u ofruar studentëve përvoja të botës reale, institutet e AFP-së mund t'i pajisin më mirë ata për karriera të suksesshme në sektorin e gjelbër dinamik dhe në rritje.

Nevojat për Aftësi dhe Sfidat në Sektorin e Gjelbër të Ballkanit Perëndimor - Reagime të hapura

Bazuar në rezultatet e hapura të dhëna nga përfaqësuesit e AFP-së në lidhje me nevojat për aftësi në institutet e AFP-së dhe sfidat me të cilat përballet sektori i gjelbër në rajonin e Ballkanit Perëndimor, mund të nxirren përfundimet e mëposhtme:

Sfidat e përmendura nga përfaqësuesit e AFP-së në Shqipëri përfshijnë nevojën për më shumë bashkëpunim me bizneset për të lehtësuar praktikat profesionale për studentët. Përditësimi i informacionit rreth sektorit të gjelbër dhe krijimi i bashkëpunimeve më të forta me bizneset për të punësuar të trajnuar janë gjithashtu aspekte thelbësore. Gjithashtu, ngritja e kapaciteteve dhe adresimi i sfidës për t'u mundësuar të rriturve për të hyrë në tregun e punës në sektorin e gjelbër u theksuan si fusha kyçe të përmirësimit.

Përfaqësuesit e AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë theksuan nevojën për të përmirësuar kapacitetet laboratorike me pajisje të përshtatshme për t'i ekspozuar më mirë studentët ndaj parimeve dhe teknologjive të burimeve të rinovueshme të energjisë. Forcimi i kapaciteteve laboratorike të institucioneve arsimore dhe transformimi i kurrikulave u identifikuan si fusha kyçe për përmirësim. Gjithashtu u përmend edhe zhvillimi sistematik i ndërgjegjësimit për sektorin e gjelbër dhe rritja e investimeve në pajisje për demonstrimin e aplikacioneve të ekonomisë së gjelbër. Për më tepër, ekziston një nevojë e njohur për të inkorporuar më herët edukimin ekologjik në mësimin e nxënësve dhe për të rritur bashkëpunimin ndërmjet institucioneve shtetërore dhe shkollave përmes partneriteteve me organizatat joqeveritare.

Në Mal të Zi u theksua se ka mungesë të modeleve arsimore gjithëpërfshirëse për sektorin e gjelbër. Të anketuarit shprehën nevojën për përfshirjen e arsimit në sektorin e gjelbër si pjesë integrale e kurrikulës së rregullt dhe jo si shtesë e pjesshme.

Përgjigjet nga përfaqësuesit e AFP-së në të tre vendet nxjerrin në pah sfidat e njohura me të cilat përballet sektori i gjelbër në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Këto sfida përfshijnë nevojën për bashkëpunim më të mirë me bizneset, përditësimin e informacionit për sektorin e gjelbër dhe rritjen e kapaciteteve për përvoja praktike të të mësuarit. Për më tepër, ekziston një nevojë e njohur për të përmirësuar edukimin ekologjik që në moshë të hershme dhe për të krijuar partneritete më të forta ndërmjet institucioneve arsimore dhe palëve përkatëse të interesit.

Për të adresuar këto sfida, është thelbësore që institutet e AFP-së dhe bizneset e sektorit të gjelbër të bashkëpunojnë ngushtë, duke ofruar praktika, mundësi mësimi të bazuara në punë dhe njohuri të përditësuar rreth industrisë. Për më tepër, investimi në pajisje moderne laboratorike dhe integrimi i arsimit të sektorit të gjelbër në kurrikulën e rregullt mund të përmirësojë ndjeshëm gatishmërinë e studentëve për tregun e punës në sektorin e gjelbër. Përpjekjet në këto fusha mund të kontribuojnë në një fuqi punëtore më të qëndrueshme dhe të kualifikuar në rajonin e Ballkanit Perëndimor.

Përmbledhje e gjetjeve kryesore: Hulumtimi në terren mbi përfaqësuesit e AFP-së në Sektorin e Gjelbër të Ballkanit Perëndimor

Analiza e rezultateve të hulumtimit në terren për përfaqësuesit e AFP-së në Ballkanin Perëndimor:

Sondazhi tregon një interes në rritje për qëndrueshmërinë dhe kujdesin mjedisor midis përfaqësuesve të AFP-së në Shqipëri. Shumë institute të AFP-së po ofrojnë programe trajnimi të fokusuara në energjinë e rinovueshme dhe menaxhimin e mbetjeve, duke reflektuar një angazhim për të adresuar nevojat e sektorit të gjelbër. Aftësitë më të vlerësuara në qëndrueshmërinë mjedisore janë njohja e parimeve dhe praktikave mjedisore, të kuptuarit e rregulloreve mjedisore dhe ekspertiza në menaxhimin dhe riciklimin e mbetjeve. Megjithatë, ka nevojë për përmirësime në aftësitë që lidhen me projektimin dhe ndërtimin e qëndrueshëm të ndërtesave, të cilat u konsideruan më pak të rëndësishme nga të anketuarit.

Një numër i konsiderueshëm i përfaqësuesve të AFP-së (15 nga 27) perceptojnë një mospërputhje midis arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër, duke sinjalizuar nevojën për kërkime të mëtejshme dhe rregullime të mundshme të kurrikulës për të përgatitur më mirë studentët për karriera të gjelbra. Mesatarisht, përfaqësuesit e AFP-së vlerësojnë përputhshmërinë e kurrikulës aktuale të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër si të moderuar (3.85 nga 5), duke sugjeruar fusha të mundshme për përmirësim.

Bashkëpunimi me bizneset e sektorit të gjelbër njihet si thelbësor nga përfaqësuesit e AFP-së, pasi mund të çojë në përafrimin më të mirë të programeve të trajnimit me nevojat e industrisë. Megjithatë, ka vend për përmirësim në këtë fushë, pasi 5 nga 27 përfaqësues raportuan se nuk ofrojnë mundësi të tilla, duke treguar nevojën për qasje të barabartë në trajnimin e sektorit të gjelbër në të gjitha institutet e AFP-së.

Institutet e AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë po ofrojnë programe trajnimi në menaxhimin e mbetjeve dhe energjinë e rinovueshme, duke demonstruar një angazhim për të adresuar nevojat e sektorit të gjelbër. Megjithatë, anketa tregon mungesë fokusi në bujqësinë e qëndrueshme dhe financat e gjelbra, që përfaqësojnë fusha për përmirësim.

Nxënësit e AFP-së në Bosnje dhe Hercegovinë vlerësojnë aftësitë e tyre në parimet e qëndrueshmërisë mjedisore, teknologjitë e energjisë së rinovueshme dhe menaxhimin e mbetjeve, duke treguar efektivitetin e trajnimit aktual në këto fusha. Megjithatë, përfaqësuesit e AFP-së shprehën shqetësime për përafrimin e kurrikulës me nevojat e sektorit të gjelbër, me 70% që konfirmojnë mungesën e përafrimit.

Për të kapërcyer hendekun midis arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër, përfaqësuesit e AFP-së identifikuan nevojën për një bashkëpunim intensiv me bizneset e sektorit të gjelbër në hartimin dhe ofrimin e programeve të trajnimit. Për më tepër, rritja e investimeve në pajisje ose përmirësimet e pajisjeve ekzistuese janë të nevojshme për të mbështetur më mirë edukimin dhe trajnimin në teknologjitë e gjelbra. Kryerja e më shumë kërkimeve mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër janë gjithashtu thelbësore për përditësimin e kurrikulave dhe sigurimin e një harmonizimi më të mirë.

Përfaqësuesit e AFP-së në Mal të Zi kryesisht ofrojnë programe trajnimi në energjinë e rinovueshme, menaxhimin e mbetjeve dhe ndërtimin e gjelbër, duke treguar një përpjekje për të adresuar nevojat e sektorit të gjelbër. Megjithatë, ekziston një mungesë e dukshme e njohurive për punët e gjelbra dhe aftësitë e nevojshme për sektorin e gjelbër në mesin e nxënësve.

Gatishmëria e të diplomuarve për të hyrë në tregun e punës në sektorin e gjelbër u vlerësua me notën mesatare 3.05 nga 5, duke sugjeruar hapësirë për përmirësim. Përfaqësuesit e AFP-së theksuan gjithashtu se kurrikula aktuale nuk është plotësisht në përputhje me nevojat e sektorit të gjelbër, duke treguar nevojën për përshtatje.

Për të mbështetur më mirë arsimin në sektorin e gjelbër, përfaqësuesit e AFP-së theksuan rëndësinë e bashkëpunimit me bizneset e sektorit të gjelbër dhe rritjen e investimeve në pajisje ose përmirësime. Kryerja e më shumë kërkimeve mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër u konsiderua gjithashtu thelbësore për përditësimin e kurrikulave.

Në përgjithësi, rezultatet e hulumtimit në terren zbulojnë pikat e forta dhe fushat për përmirësim në përafrimin e programeve të AFP-së me sektorin e gjelbër në Ballkanin Perëndimor. Ekziston një interes i dukshëm për qëndrueshmërinë dhe kujdesin mjedisor në të tre vendet, me fokus në programet e trajnimit për energjinë e rinovueshme dhe menaxhimin e mbetjeve. Megjithatë, përfshirja e sektorëve të tjerë të gjelbër, si bujqësia e qëndrueshme dhe financat e gjelbra, mungon, duke paraqitur një boshllëk në edukimin e gjelbër gjithëpërfshirës.

Një shqetësim i përbashkët në të gjithë vendet është mospërputhja e perceptuar midis arsimit të AFP-së dhe sektorit të gjelbër, duke treguar nevojën për rregullime të kurrikulës për të përgatitur më mirë studentët për karriera të gjelbra. Bashkëpunimi me bizneset e sektorit të gjelbër njihet si vendimtar për hartimin e programeve efektive të trajnimit, por ka vend për përmirësim në këtë aspekt.

Për më tepër, investimi në pajisj dhe kryerja e kërkimit mbi nevojat dhe tendencat e sektorit të gjelbër janë hapa jetik drejt përmirësimit të efektivitetit të programeve të AFP-së në përgatitjen e studentëve për punë të gjelbra.

Si përfundim, adresimi i mangësive të identifikuar dhe fushave të përmirësimit do të jetë vendimtar për nxitjen e një fuqie punëtore të kualifikuar, e aftë për të kontribuar në rritjen dhe zhvillimin e sektorit të gjelbër në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Duke përafruar programet e AFP-së me nevojat e industrisë, duke rritur bashkëpunimin me bizneset dhe duke zgjeruar fushën e trajnimit të sektorit të gjelbër, Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi mund të zhvillojnë bashkërisht iniciativat për qëndrueshmërinë dhe mjedisin në rajon.

Drejt një të Ardhme të Qëndrueshme: Konkluzione për Sektorin e Gjelbër në Ballkanin Perëndimor

Gjetjet e kërkimit nga pjesët e kërkimit në zyrë dhe nga pjesët e kërkimit në terren nënvizojnë rëndësinë në rritje të sektorit të gjelbër në Ballkanin Perëndimor, veçanërisht në Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi. Ndërsa çdo vend përballet me sfida unike, ata të gjithë ndajnë një **angazhim të përbashkët për të promovuar energjinë e rinovueshme, eficientën e energjisë, menaxhimin e mbetjeve dhe bujqësinë e qëndrueshme për zhvillimin ekonomik, sigurinë e energjisë dhe mbrojtjen e mjedisit.**

Në Shqipëri është bërë progres i dukshëm ekonomik, me një pjesë të konsiderueshme të energjisë së rinovueshme në përzierjen e saj energjetike, nga hidrocentralet. Megjithatë, mbështetja e tepërt në lëndët djegëse fosile, importet e energjisë dhe ndryshueshmëria e reshjeve vjetore paraqesin sfida për sigurinë dhe qëndrueshmërinë e energjisë. Për të kapërcyer këto sfida dhe për të nxitur rritjen e sektorit të energjisë së rinovueshme, qeveria shqiptare njih nevojën për të rritur institucionet e arsimit dhe formimit profesional (AFP). Angazhimi i sektorit privat, bashkëpunimi me institutet e AFP-së dhe zhvillimi i kurrikulave të trajnimit për energjinë e rinovueshme janë hapa jetik në adresimin e mospërputhjeve të aftësive dhe për të ushqyer një fuqi punëtore të kualifikuar për sektorin e gjelbër.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, sektori i gjelbër po përjeton rritje dhe kërkesë, veçanërisht në Energjinë e Rinovueshme, Eficientën e Energjisë dhe Menaxhimin e Mbetjeve. Megjithatë, sfidat që lidhen me krijimin e vendeve të punës dhe tregun e punës vazhdojnë. Ndërsa qeveria ende nuk ka miratuar legjislacion specifik për sektorin e gjelbër, progresi është i dukshëm në industri të ndryshme. Institucionet e AFP-së luajnë një rol vendimtar në përgatitjen e studentëve për sektorin e gjelbër, por nevojiten përmirësime për të harmonizuar më mirë kurrikulat me nevojat e sektorit. Rritja e bashkëpunimit ndërmjet instituteve të AFP-së dhe punëdhënësve, zbatimi i programeve të të mësuarit të bazuar në punë dhe rritja e fleksibilitetit të kurrikulës janë thelbësore për të kapërcyer hendekun e aftësive dhe për të promovuar rritjen e vendeve të gjelbra të vendeve të punës.

Mali i Zi njih vlerën e arsimit për ndërtimin e një shoqërie të bazuar në dije dhe ka zbatuar reforma në të gjitha nivelet e arsimit. Ndërsa gjelbërimi i aktiviteteve të shërbimeve, veçanërisht në tregtinë me shumicë dhe pakicë, është premtuar, sfidat mbeten në modernizimin e shkollave dhe mbështetjen e zhvillimit profesional të mësuesve. Bashkëpunimi i ngushtë midis institucioneve arsimore, sektorit privat dhe sektorit publik është thelbësor për të përditësuar kurrikulat dhe për të nxitur aftësitë teknike në teknologjitë e gjelbërta në zhvillim.

Pjesa e hulumtimit në terren nxjerr në pah perspektivat e përfaqësuesve të AFP-së në Ballkanin Perëndimor. **Ekziston një interes në rritje për qëndrueshmërinë dhe kujdesin mjedisor midis përfaqësuesve të AFP-së në Shqipëri, Bosnje dhe Hercegovinë dhe Mal të Zi.** Ndërkohë që janë bërë përpjekje për të ofruar programe trajnimit për energjinë e rinovueshme dhe menaxhimin e mbetjeve, ka ende vend për përmirësim në përafrimin e kurrikulave të AFP-së me nevojat e sektorit të gjelbër. **Bashkëpunimi me bizneset e sektorit të gjelbër njihet si thelbësor për programet efektive të trajnimit, por kërkohet investim i mëtejshëm në pajisje dhe kërkime për nevojat e sektorit.**

Konkluzioni krahasues thekson se të tre vendet e Ballkanit Perëndimor po dëshmojnë rritje në sektorin e gjelbër, duke u fokusuar në Energjinë e Rinovueshme, Efiçencën e Energjisë dhe Menaxhimin e Mbetjeve. Adresimi i sfidave të pritshmërisë së pagave, mungesës së programeve të trajnimit, dhe ndërgjegjësimit të kufizuar për punët e gjelbra është thelbësore për të ushqyer një fuqi punëtore të kualifikuar. **Rritja e institucioneve të AFP-së, bashkëhartimi i kurrikulave me nevojat e sektorit të gjelbër dhe ofrimi i mundësive të zhvillimit profesional dhe praktikave janë faktorë kyç në kapërcimin e hendekut të aftësive dhe promovimin e rritjes së qëndrueshme.**

Në përfundim, hulumtimi gjithëpërfshirës nënvizon nevojën për një qasje gjithëpërfshirëse për të adresuar sfidat dhe për të nxitur mundësitë në sektorin e gjelbër dhe institucionet e AFP-së në Ballkanin Perëndimor. Duke e përafuar arsimin dhe trajnimin me nevojat e tregut të punës dhe duke punuar në mënyrë efektive me bizneset, Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina dhe Mali i Zi mund të krijojnë shumë mundësi për krijimin e vendeve të gjelbra, rritje ekonomike dhe qëndrueshmëri mjedisore. Duke adresuar mangësitë e identifikuara dhe fushat për përmirësim, këto vende mund të zhvillojnë bashkërisht iniciativat për qëndrueshmërinë dhe mjedisin në rajon, si dhe të hapin rrugën për një tranzicion të suksesshëm drejt një ekonomie të gjelbër.